

*Ne, plyšáci opravdu nejsme
Bílí klokani už jsou dva
Jak chytit vlka
Jaro promíchané s létem
Lví trumf*

Vydává:

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

... VAŠE OBLÍBENÉ MÍSTO PRO ODPOČINEK I POUČENÍ

S DORTEM MÁMĚ POMÁHALA RŮŽENKA

Dvoudortem v podobě desítky oslavila 27. dubna samice nosorožce indického Manjula desáté narozeniny. Jaký film proběhl při té příležitosti v hlavě jejího ošetřovatele, na to jsme se zeptali **ROBERTA BULTASE**.

„Jsme spolu téměř denně už osm let. Do nového pavilonu přišla v roce 2010 jako dvouletá. Šlo o odrostlejší mládě z berlínského Tierparku. Byla hodně fixovaná na lidi. To nám ulehčilo naučit ji na nové prostředí, ovšem naopak komplikovalo práci, když jsme chtěli, aby byla ve výběhu.“

Ve čtyřech letech dorostla do pohlavní dospělosti. A začínají se psát veřejnosti dostatečně známé příběhy: Čekání na historicky v Plzni první mládě, bezproblémový porod a další dva roky ve třech: Samec Baabuu, Manjula, Maruška. Na to, že byla prvoroďka, byla hned při prvním mláděti supermatka.

Maruška odjela do nového domova do Francie a my věděli, že v mámině břiše je zárodek dalšího potomka. A byla to opět samička. Obdobě jako ta první přišla na svět počátkem února. Naštěstí bylo všechno znovu bez problémů a my se společně s návštěvníky radujeme z více než roční Rů-

ženky. V Plzni by měla pobýt rovněž do dvou let věku. Tentokrát nepředpokládáme, že by měla být Manjula už opět gravidní. Chtěli bychom jí dopřát mezi starostmi o potomstvo mírnou pauzu. Vzhledem k tomu, že se nosorožci dožívají kolem čtyřiceti let, může za život porodit klidně i šest mláďat. Parádní by bylo, kdyby to byl po dvou samičkách sameček. Z genetického hlediska by to pomohlo osvěžit krev evropské populace nosorožců indických. Při počtu chovaných jedinců v zoo a odchovaných mláďatech je nutné mít na zřeteli i otázku jejich vitality.“ (zh)

Foto Martin Vobruba, Kateřina Misíková

Fotografujte a soutěžte

Zoologická a botanická zahrada města Plzně vyhlašuje 6. ročník fotografické soutěže Zoo a BZ PLZEŇ, docela jiný svět. Soutěžních kategorií je tradičně pět: Savci, Ptáci, Ostatní živočichové (plazi, ryby, obojživelníci, bezobratlí), Návštěvníci, areál zoo a ostatní témata a Rostliny. Soutěže se může zúčastnit každý amatérský fotograf kromě zaměstnanců zahrady a jejich rodinných příslušníků. Fotografie musejí být pořízeny v plzeňské zoologické a botanické zahradě. Maximální počet snímků od jednoho autora je pět v každé kategorii. Jejich velikost je minimálně při delší straně 1 200 pixelů. Fotografie musejí být v tiskové kvalitě a označené názvem kategorie a snímků, jménem a příjmením autora. Pro první tři oceněné soutěžní fotografie v každé kategorii jsou připraveny hodnotné ceny. Příspěvky do soutěže pošlete emailem na adresu misikova@plzen.eu. Zasláním snímků uděluje autor organizátorům soutěže souhlas s bezplatným použitím snímků k propagačním a jiným publikačním účelům. Uzávěrka příjmu snímků bude 30. 10. Vyhodnocení se uskuteční v listopadu 2018. (vm)

Zázrak v době tabletů, mobilů a elektronických her

K menším knihovnám v Plzeňském kraji, které se zúčastňují projektu Poznávejte přírodu a za odměnu přijedte do zoo, vyhlašovaného již pět let Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně, patří též Obecní knihovna Kozolupy na severním Plzeňsku. V minulém ročníku zde uspělo pět malých čtenářů. Cena pro ně přišla nejen z plzeňské zoo, ale od knihovny ještě obdrželi pamětní listy a malé plyšáky. Od starostky obce Ing. Michaely Opltové dostaly děti batoh plný dobrot. „Moc Vám děkuji za pořádání soutěže. Děti to motivuje čist a v dnešní době tabletů, mobilů a elektronických her je to malý zázrak,“ zakončila svůj dopis zasláný organizátorům soutěže knihovnice Hana Kulová. (rd)

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

NEJVĚTŠÍ CHYBOU, KTEROU V ŽIVOTĚ MŮŽETE UDĚLAT, JE MÍT POŘÁD STRACH, ŽE NĚJAKOU UDĚLÁTE.

Elbert Hubbard (1856 – 1915), americký spisovatel, filozof

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Kormorán velký

je nejčastěji se vyskytujícím druhem tohoto vodního ptáka; žije na pěti kontinentech. Návštěvníky Zoologické a botanické zahrady města Plzně vítá na skalnatém ostrůvku v expozici přírody Austrálie a Nového Zélandu. Poté, co se v minulých letech začal u našich vodních toků a ploch objevovat v početných hejnech a ve velkém decimovat ryby, stal se nejkonzfliktnějším tvorem mezi dvěma zájmovými skupinami: rybáři a ochránci přírody. Současná legislativní úprava jeho ochrany tento konflikt zmírnila. (kola)

Foto Taťana Typltová

Léto v Plzeňském kraji Po patnácté s Prázdninovou štafetou

Foto Ivana Plecitá

Mezi novými cíli letošního ročníku je též Šumavský orloj v Hojsově Stráži.

Je to až překvapivé, ale je tomu tak: Letošní ročník velkého putování po turistických zajímavostech Plzeňského kraje – soutěžní hry Prázdninová štafeta – je již patnáctý! Jeho hlavní novinkou jsou zjednodušená pravidla.

V nabídce bude 50 turistických cílů a každý, kdo navštíví alespoň 25 z nich, postupuje do slosování o hlavní ceny. A zda to není příliš vysoko nasazená laťka? Hlavní administrátorka Prázdninové štafety Ivana Plecitá z oddělení cestovního ruchu Krajského úřadu Plzeňského kraje je přesvědčena, že určitě nikoliv: „Vycházím z toho, jaký počet cílů dokázali obejít loňští účastníci,“ argumentuje.

Štafeta je určena dětem a mládeži do 18 let. I letos ji pořádá Plzeňský kraj ve spolupráci se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně; spoluorganizátory jsou Správa informačních technologií města Plzně a Středisko volného času RADOVÁNEK.

Letošní ročník má opět elektronickou podobu. Vše potřebné najdete na webových stránkách <http://stafeta.plzensky-kraj.cz>. Prohlízet se dají operativně též na mobilu nebo tabletu. Pro účast se stačí zaregistrovat a vybrat si z bohaté nabídky alespoň 25 štafetových zastávek. Podmínkou je vyfotografovat se u každého navštíveného cíle a zaslat fotografii do webové aplikace. Hlavní odměnou je opět rodinný zájezd od cestovní kanceláře BUSTOUR FOLTÝNOVÁ!

Další zajímavé ceny jsou vyhlídkový let nad Plzeňskem od společnosti TOM air, poukázky na sportovní zboží v hodnotě 1 000 Kč od firmy Liman SPORT.cz a Hepos Plzeň, stavebnice LEGO v hodnotě 800 Kč od OPTIK STUDIA Josef Švarc, trička s logem Prázdninové štafety od Zoologické a botanické zahrady města Plzně, volné vstupenky na zajímavá místa v Plzeňském kraji. Dále propagační předměty Plzeňského kraje jako jsou sportovní tašky, cykloláhve, batohy, soubory cyklomap, průvodce a zajímavé stolní hry.

A co všechno jubilejní ročník, který začíná 1. 7. a končí 31. 8., přináší nového? „Více cílů, více cen, větší soutěživost a velké poznání,“ vypočítává Ivana Plecitá a pokračuje: „Výběr štafetových zastávek zavede účastníky za památkami západočeského baroka, do zajímavých přírodních lokalit, na nejzajímavější rozhledny. Pozvánkou do německého příhraničního historického parku v Bärnau nedaleko Tachova Prázdninová štafeta poprvé ve své historii opustí Plzeňský kraj a překročí státní hranici.“

Vyhlášení a předání hlavních cen prvním deseti výhercům se uskuteční tradičně při zářijovém Mezinárodním veletrhu cestovního ruchu Plzeňského kraje ITEP 2018. (p-h)

NE, PLYŠÁCI OPRAVDU NEJSME!

Dvě ženy hladí na statku Lüftnerka koně. Navzájem se fotografují. Nezdá se zrovna, že by byl z projevené přízně mimořádně nadšený. „Chcete, aby vás kousl?“ Napomene je procházející pracovnice zahrady.

„Copak je to šelma, aby kousala?“ oponuje jedna a druhá se přidá. „Pokud vím, kůň, je býložravec. To byste měla, jako zaměstnanec zoo, vědět,“ je ironická. Tentokrát je kůň trpělivý. Jenže tabulka, upozorňující, že kouše, tu není zbůhdarma. Někteří návštěvníci kousnutí tohoto býložravce do paže okusili a vědí, že je bolestivé.

Sameček nejmenšího kozího plemene ve výběhu sousedícím s černostrakatým přeštickým prasetem sotva, co do prostoru vstoupí ošetřovatel s krmením, se ho snaží trknout svými minirohy. Tatínek stojící u ohrady okamžitě sděluje dvěma chlapcům: „Ten by měl být v hladícím koutku. S ním by to tam bylo akční.“ Ošetřovatel kontruje: „Ale stačí chvilka nepozornosti a on vás okamžitě skutečně potká.“ Jenže otec se nechce vzdát své pravdy: „To on jen tak straší. Co, prosím vás, může udělat malé zvíře člověku, že jo, kluci!“ Zřejmě pán toho o zvířatech mnoho neví. Vždyť i malí živočichové jsou člověku nebezpeční. A někdy i smrtelně. Vzpomeňme jedovaté hady! Ale o náš život usiluje i každé infikované klíště. Tvoreček sotva viditelný.

Většina lidí má v přírodě k volně žijícím zvířatům, která mohou ublížit, respekt. Nikoho určitě nenapadne chtít si pohladit divoké prase, ani ne malá selátka, protože nabídku určitě číhá bachyně. Obloukem se vyhne říjícím jelenům, v místech s výskytem zmijí si dává pozor na co šlape. Tam, kam se vrátili vlci, netouží se setkat s nimi tvář v tvář.

V zoologické zahradě je to ale pro část návštěvníků přesně obráceně. U výběhu vlků hledají v pletivu, zda by některým okem přece jen nešel protáhnout prst, jímž by se dotkli vlčího čenichu. A roztomilí lemuři kata, ti přece úplně volají po pohlázení. Škoda, že na většinu zvířat se nedá sáhnout... Vždyť ti medvědi vypadají tak mírumilovně. A co ten plyšáček malé lviče. To by bylo pomuchlování... Ošetřovatelé říkají tomuto návštěvníckému chování plyšákový syndrom. Lidé prostě mají zvířata chovaná v zoologických zahradách, i ty největší šelmy, za miloučké a krotké živé plyšáčky, která si za ta léta života v zoo už zvykla na lidi. Jenže pravda je jiná. Kdyby uměla mluvit, sama by jim řekla: Ne, plyšáci opravdu nejsme! Ambicí každé moderní zoo je chovat zvířata co nejbližší přírodě. Uchovat v nich co nejvíce divokosti, přírodního způsobu života. Patří to k jejich základní přirozenosti, je to faktor ovlivňující reprodukci. Takže každá snaha nedovoleně se přiblížit ke zvířeti je nejen v rozporu s návštěvním řádem, ale především se zdravým rozumem. Může mít i vážné následky. Stejně tak jako zakázané krmení zvířat v zoo. Jen s tím rozdílem, že prvé počinání je nebezpečné pro návštěvníky, druhé pro zvířata!

(jh)

Zahradníci soutěžili společně s kuchaři

Dne 11. dubna ožil sál Středního odborného učiliště elektrotechnického v Plzni-Skvřanech soutěžním kláním žáků odborných škol a učilišť. Sešlo se zde deset družstev kuchařů a šest družstev zahradníků. V soutěžních úkolech tematicky opěvovali kuchaři řemeslo zahradnické a naopak zahradníci to kuchařské.

Význam soutěže, jakožto přehlídky mistrovství budoucích profesionálů v uvedených oborech, podtrhla řada oficiálních hostů. Učné pozdravili společně s ředitelkou pořádající školy – Odborné školy výroby a služeb Plzeň – Mgr. Bc. Hanou Krýslou – náměstkyní hejtmana Plzeňského kraje Mgr. Ivana Barošová, radní Plzeňského kraje Mgr. Radka Trylčová a také děkan Fakulty pedagogické ZČU RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.

Letošní akce byla pojata poněkud velkolepěji než v letech minulých. Zahradnická soutěž Netradiční karafiát totiž slavila 10. výročí, kuchařské jarní klání bylo dokonce čtrnácté. Proto se organizátoři rozhodli obě dvě akce uspořádat společně.

Skutečnost, že se zde pravidelně setkávají žáci škol z celé republiky v tak hojném počtu, svědčí o tom, že odborné školství je významným článkem vzdělávacího systému ČR a je o něj z řad uchazečů stále zájem.

Dvoučlenná zahradnická družstva soutěžila v těchto úkolech: Vázaná kytice pro mistra kuchaře; přízdoba vafečky; kuchařská čepice v květinové úpravě; prostření stolu pro manželský pár. Stejně jako v letech předchozích vznikaly pod rukama žáků výrobky na velmi profesionální úrovni. Vynikaly hlavně kreativitou, estetičností a celkovým dojmem. První místo příkla odborná porota zahradnickým výtvorům žáků z Odborné školy výroby a služeb Plzeň, 2. a 3. místo patřilo soutěžícím z Odborného učiliště Chroustovice.

(k-r)

Foto Jana Filipková

Letošní zima spánek neprodloužila

Medvědi v plzeňské zoo uléhají k zimnímu spánku v posledních letech s téměř železnou pravidelností kolem Mikuláše a budíček si dávají počátkem března. Na MDŽ jsou už obvykle vzhůru. Nejinak tomu bylo i letos. I když nejstarší sedmatřicetiletý samec Pišta si ještě nějaký den přidal. Podle dostupných údajů je zřejmě nejstarším medvědem hnědým žijícím v ČR „Těžko říct, zda to přisuzovat únorovým holomrazům a studenému počátku prvního jarního měsíce, nebo jeho seniorskému věku a touze po pohodlí a klidu,“ nebyl si jistý ani dlouholetý ošetřovatel velkých šelem Václav Trejbal. „Sklon k samotářství se u něj projevil poprvé v roce 2006. Usmyslel si, že nebude zimovat společně s ostatními medvědy a vyhloubil si pod kořeny starého dubu vlastní brloh,“ prozradil ošetřovatel. Z bezpečnostních důvodů mu však bylo toto privilegium odepráno.

Během zimního spánku ztratí medvědi až třetinu hmotnosti. Na tu původní se dostanou až v létě a na podzim.

Nijak výjimečně se letošní zima neprojevila ani na spánku posledních večerníkových medvědů Václava Chaloupka, kteří žijí pod hradem Točnickem ve Středočeském kraji.

Jak informovala zdejší kastelánka Anna Zemánková, k zimnímu spánku ulehli na Silvestra, což je jejich obvyklý čas. Že začínají být vyspaní, začali dávat najevo už 5. února. Paní Zemánková je začala pomalu krmit, což se jim líbilo. Počátkem března byli již naprosto aktivní. Za měsíc byli Martin s Agátou v takové tělesné kondici, že během dne dokázali rozebrat tunovou kládovou kladinu, kterou dostali na hraní. Ostatně každý z medvědů váží kolem 300 kg. Veřejnosti se oficiálně letos představili 7. dubna při akci na podporu jejich hradního chovu.

(eš)

Samec Pišta svůj individuální brloh pod kořeny dubu opouštěl v roce 2006 velice nerad.

Foto Václav Trejbal

TOUŽIMSKÉ INFOCENTRUM POZVALO PLZEŇSKOU ZOO

Další mláďata v Království jedu patří vzácnému chřestýši jednobarevnému

Zoologická zahrada v Plzni se vydala představit prostřednictvím retrospektivní výstavy k devadesátinám svého trvání, které oslavi-

Z vernisáže výstavy.

Foto Bohuslav Prchal

la předloni, do Infocentra v Toužimi. Slavnostní vernisáž měla 8. května. Vedoucí redaktor časopisu IRIS Ing. František Hykeš ocenil zájem zdejšího infocentra prezentovat obyvatelům Toužimska devadesátiletou cestu malé spolkové zahrady k dnešní spojené zoologické a botanické zahradě, jedné z nejnavštěvovanějších zahrad v ČR. Zdůraznil, že vzhledem k tomu, že Karlovarský kraj nemá vlastní zoo, snaží se být ta plzeňská zoologickou zahradou i této části západních Čech. Přítomní na tato slova reagovali vyjádřením, že ji také tak berou, že se jim zde líbí a pravidelně ji navštěvují.

Po kulturní vložce v podání žáků zdejší základní umělecké školy následovala přednáška s besedou herpetologa Miroslava Dohnala o unikátní expozici Království jedu. Vzpomněl její nedávné počátky, s jakými jedovatými hady se v ní návštěvník seznámí a které z nich se zdejší chovateli podařilo již rozmnožit. Jejich řada je stále početnější. Prozatím posledním přírůstkem, o němž M. Dohnal první referoval na veřejnosti právě v Toužimi, je chřestýš jednobarevný. „Jde o jednoho z nejohroženějších plazů na planetě z karibského ostrova Aruba. Poté, co na něm bylo ve druhé polovině minulého století vybudováno mezinárodní letiště k podpoře cestovního ruchu, had zde byl téměř vyhuben. I když na jeho záchra-

nu existuje záchranářský záměr, lokalita ještě nemá vyhráno,“ představil vzácného živočicha herpetolog a pokračoval: „Plzeňská zoo získala tohoto chřestýše, jenž patří k druhům menšího vzrůstu, ale velmi temperamentním, od chovatelů ze zahraničí. Počátkem května přišlo na svět osm mláďat. Jsme jediná zoo v ČR, která ho chová. V zahraničí jsou to maximálně dvě další zahrady, kde se s ním lze setkat,“ zdůraznil M. Dohnal.

Sdružení IRIS dlouhodobě spolupracuje s Infocentrem Toužim a dalšími toužimskými organizacemi na pravidelných setkáních u pramenů Střely v Prachemtech počátkem léta. Letošní se uskuteční 16. června a bude sedmé v pořadí. (vr)

Ze zoo s knihou

Od počátku dubna si je v Zoologické a botanické zahradě města Plzně možné půjčit ze dvou příručních knihovniček knihy, zejména o přírodě a dětské. Jedna z nich se nachází u dětského hřiště za Tropickým pavilonem, druhá na spodní terase Sibiřského srubu. Jedná se o společný projekt Knihovny města Plzně a zahrady. Prvními čtenáři byli žáci 7. ZŠ z Vinic. (vm)

Kmotři se představují

Mějte i Vy v zoo své zvířátko!

Stačí si vybrat a zavolat 378 038 303 (325).

Bílí klokani jsou už dva

Současná kolekce klokánů chovaná v plzeňské zoo čítá úctyhodných devět druhů ve třech velikostních stupních. Klokani trpaslíky jsou klokánek krysí a králíkovitý, středně velké druhy jsou zastoupeny klokánem rudokrým a uru a těmi největšími jsou klokán obrovský a rudý. Loni v červnu obohatil klokaní výběh albín klokana rudokrého narozený ve zlínské zoo. Pohlavím jde o samici. Na jaře se jí narodilo první mládě. Že její vak není prázdný, si ošetřovatelé všimli poprvé v lednu. V dubnu již malé klokánek z něho vykukoval. Klokani jsou známí nízkou porodní hmotností mláďat mezi jedním až dvěma gramy a také tím, že matka dokáže najednou pečovat až o tři různě stará mláďata. Otcem malého albína je přirozeně zbarvený klokán rudokrý; o konečné barvě rozhodla síla mateřských genů. Příští potomek ale může být klidně hnědý.

Mládě pokřtila 25. dubna náměstkyně hejtmana Plzeňského kraje JUDr. Marcela Krejslová. Na snímku společně s ředitelem zahrady Ing. Jiřím Trávníčkem. Dostalo neutrální jméno Jumpy, poněvadž jeho pohlaví ještě nebylo známo. Dosud bezejmenná matka se od toho dne jmenuje Albína. (mv-r)

Foto Kateřina Misíková

DEVÁTÝ ZUBŘÍK JE ONY

Třetí společný potomek býka Arba (*2004) a zubříce Radbuzy-Mže (*2006) přišel na svět loni 25. října. Zajímavostí je, že se tak stalo den po odjezdu jeho nejstarší sestry Onie do zoo v Chemnitz. Plzeňské stádo je tak nadále pětičlenné. Samice Cvarka se letos dožívá 22 let a je druhým nejstarším zubrem v ČR. První zubří v Plzni Cvlak a Cvarka se narodili v Chomutově v roce 1996, další rok se stali prvními obyvateli zdejší naučné stezky Vývoj přírody ve čtvrtohorách. Již nežijící samec Cvlak byl roky nejmohutnějším zvířetem plzeňské zoo. První mládě, samec Ondra, se narodilo roku 2000.

Kmotrem zubříka se stal 21. března primátor města Plzně Martin Zrzavecký. Sameček obdržel jméno Ony (což je rusky Orel). Podle pravidel Mezinárodní plemenné knihy jsou mláďata zvířat v ní zapsaných v každé zoo křtěna tak, aby bylo okamžitě poznat jejich rodiště. Plzeňským zubřím byla přidělena před lety začáteční dvojice písmen „ON“, takže před Onym zde byli Ondra, Onyx, Ona, Onia a Ontario. (vm)

Foto František Hykeš, Kateřina Misíková

Kde jsou, ptali se návštěvníci

Tak už to chodí. Zvířata se rodí a umírají. V zoo navíc přecházejí k jiným chovatelům. Přesně to je i nedávný případ dvou statkových zvířat – červenostrakaté krávy a mladého hřebce Barona plemene Českomoravský belgik. Návštěvníci je měli rádi a když je neviděli, ptali se, kde jsou. Kůň je v soukromém chovu na Sušicku a kráva v útulku pro hospodářská zvířata – na farmě Naděje. I taková zařízení dnes existují. Upřímně, jí zachránilo život, protože pro nízkou natalitu byla předurčena na jatka. (rd)

Foto Kateřina Misíková

Návrat před rok 2010?

Mladě makaka lviho, u něhož už ošetřovatelé věří, že ho matka zdárně odchová, má datum narození v polovině února. O této opici se ví, že se v péči člověka ne příliš úspěšně rozmnožuje. V plzeňské zoo to ovšem až tak neplatilo. Ale do roku 2010. Potom nastala devítiletá přestávka. Přitom chov se přestěhoval do komfortní ubikace v novém areálu afrických a asijských zvířat, mají podstatně větší výběh. „Ta pauza měla dva důvody,“ vysvětluje ošetřovatelka Monika Nováková: „Nejprve chyběl vhodný samec. To se změnilo příchodem Nagara z ostravské zoo, otce deseti mláďat. Jenže sestry Majda

a Pavlína byly mladé samice bez mateřských zkušeností, které neměly možnost odkoukat od starších opic. Pavlína je to sice třetí mládě, ovšem dvě nedokázala odchovat. Ovšem tentokrát, všichni věříme, že už to bude dobré. Před polovinou května začalo mládě ochutnávat normální potravu, přestává být závislé jen na mateřském mléce,“ informuje ošetřovatelka.

Přesto, že mláděti běží na čtvrt roku života, dokáže se už samo pohybovat, jeho pohlaví prozatím ošetřovatelé neznají. „Polovina z nás se kloní k tomu, že z něj vyroste samec, ale stejný počet vsadil na samičku,“ prozrazuje ošetřovatel Tomáš Krbeček. Svůj tip prozradit nechce. Nejdůležitější je pro něho, aby byla opička zdravá a zdárně se vyvíjela. (fh)

Mějte i Vy v zoo své zvířátko!
Stačí si vybrat a zavolat 378 038 303 (325).

Kmotři se představují

Vzácná sova jako symbol spolupráce

Vzácný výřeček filipínský je prvním zvířetem pokřtěným v plzeňské zoo současnou radní Plzeňského kraje pro oblast životního prostředí a zemědělství Mgr. Radkou Trylčovou. Pro jedno z letošních mláďat vybrala jméno Jíreček. Ředitel zoologické a botanické zahrady Ing. Jiří Trávníček při té příležitosti upozornil na smutnou skutečnost, že Filipíny jsou jednou z nejzdevastovanějších oblastí světa. Každý ostrovní biotop je velmi křehký systém. Připomněl, že aktuální ochranná kampaň Evropské asociace zoo a akvárií je zaměřena právě na řešení ptačí krize v jihovýchodní Asii. „Zdejší velkou módou je chov pěvců v klikkách. Miliony lidí, to jsou miliony ptáků v zajetí a příroda je bez ptačího zpěvu,“ popsal tamní situaci Ing. Trávníček.

Radní R. Trylčová ocenila práci a význam zoo při výchově dětí k uvědomělému a šetrnému vztahu k přírodě. „Ukazují, jak je rozmanitá, krásná, když ji lidé neničí.“ Vzpomněla několikaletou spolupráci Plzeňského kraje a Zoologické a botanické zahrady města Plzně při monitoringu chřástala polního. Současně vyjádřila přesvědčení, že se zoo stane jedním z důležitých partnerů při ochraně třicetihektarového areálu bývalého vojenského cvičiště u Dobřan, z něhož se má stát přírodní památka s výskytem několika vzácných živočichů a rostlin.

Na závěr křtu ředitel zahrady vysoce ocenil každoroční podporu Plzeňského kraje, které se jí dostává, přestože není jeho příspěvkovou organizací. „Nesmírně si jí vážíme jako potvrzení toho, že nás berete coby zařízení prospěšné celému kraji,“ zdůraznil Ing. Trávníček.

Výřeček filipínský nežije nikde jinde než na Filipínách, je tamním endemitem. Plzeňská zoo ho chová od roku 2011, kdy chovný pár získala přímo z ostrovní země, ze Zoo Aviron. Od té doby se už vylíhlo jedenáct mláďat. „Dvě třetiny se nám jich podařilo odchovat,“ přidal další důležité číslo ošetřovatel Milan Hřebík. Výřeček filipínský žije v ptačím pavilonu v Asijské zahradě. (hy)

Foto Kateřina Misíková (2x)

Jak chytit vlka

Jakoby by měli ošetřovatelé, zoologové a veterináři ve výběhu u vlků pracovní poradou. Ale ne. Jen za chvíli začne odchyt třech již téměř dospělých vlčic. A na to by samotní jejich ošetřovatelé Václav Trejbal a Tomáš Košatka nestačili. Novým domovem šelem bude zoologická zahrada Na Hrádečku nedaleko Jindřichova Hradce.

Loni sem putovali již jejich dva starší bráchové, ale doslova se zde ani neohřáli. Oplocení výběhu, výška pletiva, to vše bylo v pořádku. Jen vázací drát byl buďto slabý, nebo ho dělníci málo utáhli. Vlci plní života hned tuto možnost úniku na svobodu objevili a začali pracovat na jejím využití. Ještě téhož dne v podvečer je majitelka zoo pro jistotu vrátila tam, odkud před několika hodinami přicestovali.

Uprostřed druhého lednového týdne je měly následovat tři vlčice. Původní samečkové nakonec skončili v Německu. Jak se zabezpečení jejich nového jindřichohradeckého domova proti podhrabání protahovalo, stačily dorůst do věku, kdy se se zvířetem každá manipulace obtížná a také nebezpečná. Jinak se chová vlk, jemuž nehrozí žádné nebezpečí, je v klidu a jinak ten, který se cítí být ohrožen. Je mu upíráno právo na jeho teritorium.

Ošetřovatel T. Košatka vysvětluje: „Mláďata se vlčím rodí v polovině května. Nejlepší doba na jejich předání novému chovateli je kolem druhého vakcinace, kdy jsou to stále malá štěňata a manipulace je s nimi ještě poměrně lehká. Jak jim přibývá dnů, je to stále složitější a riskantnější. Těmto už bylo 248 dnů. To už je opravdu hodně. V tom věku pro ně není žádný problém přeskočit metr a deset centimetrů vysoký odchytový plůtek. Musí ho proto obstoupit několik ošetřovatelů a neustále je zahánět na správnou stranu. Nutná je i přítomnost zvěrolékaře s uspávací fouskacíkou.“

Václav Trejbal mladšího kolegu doplňuje: „Odchyt vlků je v našem rajonu velkých šelem jedním z nejhroších. Opravdu se nesmí nic podcenit.“

Foto Lenka Václavová

I tak může ošetřovatele ledacos překvapit a zaskočit. Při tomto odchytu najednou zjišťují, že ve výběhu není osm vlků, kolik jich v něm má být, ale jen sedm. Kde může ten jeden být? Mimo výběh určitě neutekl, to je naprosto vyloučené. Hledat je ho třeba uvnitř. Ve chvíli je napadá, že skryší může být na jaře vyhrabaná nora, kam vlčice ukrývala mladé. Při detailnějším pohledu na vlky je všem zřejmé, že na schovávanou si s nimi hraje právě jedna z vlčic určených pro jihočeskou zoo. Je jasné, že jim nezbude nic jiného, než ji z podzemí vykopat. Než se pustí do díla, přece jen chtějí mít jistotu, že tam skutečně je. I kvůli kopání. Podle hromady materiálu před otvorem do země a toho, jak často byli vlci spatřeni při jeho hrabání, může být pěkně dlouhý. Jenže jak odhalit, že vlčice je skutečně uvnitř? Ke slovu přichází ornitologická zkušenost Tomáše Košatky. Ve svém volnu se věnuje pozorování sýčků a vytváření vhodných podmínek pro jejich hnízdění v přírodě. „Když si chceme v poměrně velkých a hlubokých budkách ověřit, kolik je v nich mláďat, strčíme tam mobilní telefon a fotografujeme. Tenhle jednoduchý figl,“ prozrazuje ošetřovatel, „jsme použili i nyní. Samozřejmě, že vlčice v díře byla.“

Kopání se kolegálně ujali i ošetřovatelé jiných zvířat, zejména Vlastimil Cihlář a Michal Soukup. Ten zde pomůže pokaždé, když je třeba. „Jsem nějaký chlap, s kopáním jsem žádný problém ne-

měl,“ mávne nad svým podílem Vlastík Cihlář. „Nad norou ale byl velký kámen a já měl strach, aby se nesesul na vlčici, nebo se nějak neuvolnil a nepřimáčkł ji ke stěně.“ Nakonec se ukázalo, že je díra dlouhá kolem 2, 5 m.

Když už byla vlčice vidět, zanechali kopání a veterinář Josef Peroutka jí poslal z fouskací uspávací dávku. Teď ji rychle vytáhnout, dříve než se probere. Právě u vlků se stává dost často, že narkotikum působí kratší dobu. A stalo se i tentokrát. Druhý z veterinářů, Jan Pokorný, se ji pokusil vytáhnout pomocí smyčky na dvou klackách, kterou ji chytil za nohu. Nakonec ale sám uznal, že nejjednodušší a nejrychlejší bude se pro ni natáhnout a vytáhnout ji rukama. Sotva se ocitla na veterinárních skládacích nosítkách, bylo zřejmé, že potřebuje ještě trochu narkotizační látky.

Na ošetřovatele čekalo při odchytu také jedno překvapení. Jedna z vlčic měla poměrně zásadní deformaci čelisti. Dokonce se rozmýšleli, zda ji nevyřadit z chovu. Když ji zvažili, nechtěli věřit svým očím. Se 36 kg byla nejtěžší z trojice samic! Jasný důkaz, že kvůli handicapu nijak neživoří, není žádný ouchcapek.

Potom už následovalo jen zkontrolování čipů, zda chycení vlci jsou opravdu ti správní a jejich umístění do transportních beden. Šťastnou cestu do Jindřichova Hradce!

František Hykeš

V ZAHRADĚ JE LETOS NA JAŘE NEBÝVALÝ STAVEBNÍ RUCH...

Stavělo se pod statkem Lüftnerka, ve staveništi se změnila expozice tučňáků, před Tropickým pavilonem je velká stavební ohrada. O krátký rozhovor jsme proto požádali osobu nejpovolanější – provozně technického náměstka Zoologické a botanické zahrady města Plzně Ing. Radka Martince.

R. Martinec: Na komunikaci nad pavilonem nosorožců k ptačímu srubu se pokládá živitný povrch, budujeme zasítování expozice tučňáků

a pokračujeme v rekonstrukci Tropického pavilonu. Pokud jde o zmíněnou cestu, patří k páteřním komunikacím v zahradě. Je po ní vedena prakticky veškerá doprava na statek Lüftnerka. Vozí se po ní krmení a různý materiál, zásobuje Hospoda na statku a Sibiřský srub. Takovou úpravu proto vyžadovala. V podzimních měsících přistoupíme ještě k položení nového živitného povrchu před Tropickým pavilonem.

Návštěvníci kritizovali, že se úprava dělala v době, kdy už byla zahrada plná lidí.

R. Martinec: Začali jsme nejdříve, co dovolovali klimatické podmínky. Březen je ještě nejistý, takže hlavní práce se soustředily do dubna. Jsme rádi, že stavbu řádově za tři miliony korun jsme společně s dodavatelem – firmou Stavoprofi Nepomuk – zvládli v termínu a před hlavní návštěvníkou sezónou. I když uznávám, že vzhledem k teplému dubnu masová návštěvnost zahrady začala dříve než obvykle.

U tučňáků se zase návštěvníci diví, že se předělává nová expozice otevřená nedávno, v roce 2013.

R. Martinec: Zasítování ptačích expozic je nutné z hlediska prevence proti ptačí chřipce. Toto opat-

ření odděluje chované ptactvo od volně létajícího a výrazně tak snižuje v době výskytu onemocnění přenos nákazy. Máme zpracovaný harmonogram, který podle možností, zejména finančních, realizujeme. Loni jsme takto zabezpečili například jeřáby u pavilonu nosorožců nebo expozici vodního ptactva v DinoParku. Zasítování přináší ještě jeden efekt: Ptákům se nemusí zastíhávat křídla, aby neuletěli. Úprava expozice tučňáků za více než dva miliony korun, jejímž dodavatelem je stavební společnost PSV plus Plzeň, má být dokončena v polovině června. Expozice bude průchozí a bude nově obohacena o několik volně létajících ptačích druhů.

O pokračování rekonstrukce Tropického pavilonu, jeho levého křídla, by se dalo říci konečně...

R. Martinec: V roce 2016 byly dokončeny obvodové zdi a střecha. Další postup prací byl závislý na finančních prostředcích. Přes poměrně velký rozsah rekonstrukce, proinvestováno bude k dvanácti milionům korunám, je pro dodavatele – společnost Silba-Elstav – závazný termín polovina září. Potom se už mohou návštěvníci těšit na otevření expozice Filipíny II se želvami, mangrovovými lezci, krokodýly, varany a dalšími exotickými živočichy. (rd)

Foto Kateřina Míšková

Zasítování expozice tučňáků.

Zoologické zahrady III. tisíciletí

Abý ztichlý les znovu zpíval

Letošní první květen byl v Zoologické a botanické zahradě města Plzně opět ve znamení ochrany přírody. Za spoluúčasti škol, ochránářských institucí a nadšenců se zde konala již tradiční benefiční akce MAY DAY. Nashromážděné prostředky podpoří aktuální kampaň Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) s názvem Ztichlý les. Jejím cílem je upozornit na současný masivní úbytek a vymírání ptačích druhů v tropických deštných lesích jihovýchodní Asie. Je způsobený především ztrátou přirozeného prostředí a nadměrným lovem pro líbivé zbarvení peří a unikátní zpěv ptáků. Díky zažití tradici končí mnoho opefců v klecích a skrze jejich účast na pěveckých soutěžích získávají místní obyvatelé prestiž a nemalé finanční prostředky. Pěvci se tak stali předmětem velmi výnosného obchodu, což má za následek jejich nekontrolovaný úbytek z tamní přírody. Pokud nedojde k rychlému zásahu, některé ptačí druhy zcela vyhynou.

Žáci a studenti škol, nadšení dobrovolníci a zaměstnanci zoologické zahrady si pro veřejnost připravili množství pestrých aktivit, kreativních nápadů, výrobků a her s ptačí tematikou. Osobně je představili na jednotlivých zastaveních rozmístěných na nejnavštěvovanějších místech zahrady. Osvětový, prodejní, herní či kombinovaný stánek zde měli zástupci Církveň ZŠ a SŠ Plzeň, ZŠ Zbiroh, Gymnázia F. Křížka, 22. ZŠ Plzeň, ZO ČSOP Spálené Poříčí, ZŠ

a MŠ Spálené Poříčí, Techmanie Science center a přátelé a dobrovolníci zoologické zahrady.

Program byl připraven též ve stánku Záchranářského střediska a jeho přílehlém okolí v blízkosti restaurace Kiboko. Zájemci si zde mohli zhotovit vlastní ptačí budku, originální technikou vytvořit pískový obrázek, obdivovali prodejní výstavu výrobků žáků základních škol Plzeňského kraje. Měli možnost si zakoupit docela jiné hnojivo pro své rostlinky od nosorožců nebo upomínkové předměty s motivy kampaně. Zejména u nejmenších návštěvníků se těšila oblibě stanoviště, která nabízela možnost zkrášlení obličeje malbou s veselými motivy zvířátek, kytiček a pohádkových postavíček. Mezitím byla nejen pro jejich rodiče připravena bohatá tombola.

Krásný finanční výtěžek 26 957 Kč putuje na šest konkrétních ochránářských projektů v Indonésii, které kampaň primárně podporuje.

Patří mezi ně například výstavba záchraných, rehabilitačních a chovatelských center na ostrovech Jáva a Sumatra, výzkumné projekty v terénu a vzdělávací aktivity v místních komunitách, bez nichž by ochrana zdejší biodiverzity nebyla efektivní. Obdobné akce jako je MAY DAY či Den pro zoologické zahrady, které jsou zaměřené na osvětu a pomoc ohroženým druhům zvířat, se konaly tento den ve většině českých zoologických zahrad.

Organizátoři plzeňského MAY DAY si velmi vážící energie a iniciativy, kterou do této akce vložilo tak velké množství „srdcařů“ z řad učitelů a jejich žáků, dobrovolníků, zaměstnanců zoologické zahrady a všech ostatních aktérů a účastníků benefičního programu. Společnými silami všichni aktivně přispěli k ochraně celosvětového přírodního bohatství.

Klára Stuchlová

Foto Kateřina Misíková

Osobnost

KNIHOVNICE SRDCEM

Městská knihovna v Hroznětině na Karlovarsku je součástí Městského společenského centra. Sídli kousek od náměstí v budově zrekonstruované v roce 2012. Kdo do knihovny vejde, určitě se do ní vrátí. Příjemné prostředí, na stěnách obrázky, pro čtenáře, zejména dětské, nabídka řady aktivit. To vše jí vyneslo v roce 2015 titul Knihovna roku v dané kategorii. V celostátní soutěži vyhlášené Ministerstvem kultury ČR.

Knihovnu vede již sedmnáct let Vendula Zábellová. „O nějaký rok později jsem se asi knihovnicí nestala. V roce 2001, kdy jsem se pokusila ji být, totiž ještě nebyla povinná výběrová řízení. A já jsem knihovnice srdcem, nikoliv vzděláním,“ pousměje se. „Ale střední škola s ekonomickým vzděláním se dnes hodí všude. I zde,“ dodá.

Dětské čtenářské chodí do knihovny spíše jako do komunitního centra. V Zábellové je tato práce blízká, pro děti připravuje během roku řadu různých

poznávacích a vzdělávacích aktivit. V nabídce nechybí samozřejmě ani soutěž Poznávejte přírodu a za odměnu navštívte zoo, vyhlášená již pátým rokem Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Knihovnice pro úspěšné soutěžící do ní dokonce pořádá společný výlet. „Znám zdejší realitu. Víím, že pro některé rodiče je Plzeň daleko. Nechci, aby několik dětí přišlo o tak hezkou odměnu a krásný zážitek,“ vysvětluje. „Soutěž mezi dětmi bude, ale zdaleka ne všechny ji dokončí,“ přiznává. „Ukáže se, že jim chybí trpělivost a zájem přečíst předepsaný počet knih o přírodě. Nějak to souvisí i se současným trendem, podle něhož by měly ke čtení motivovat především knihovny. Jenže kolik dětí z celkové populace do nich obecně chodí?! Proto tvrdím, motivovat ke čtení musí rodiče, učitelé. Především ti. Mají k tomu řadu možností. Doslova mě proto děsí, kolika jim nevádí, jak málo dnešní mladá generace čte. I když nelze paušalizovat,“ míní paní Zábellová.

Že je to člověk ačkoli bez knihovnického vzdělání na svém místě a město může být rádo, že knihovnu vede právě ona, svědčí i účast v celostátním projektu Lovci perel. V celém karlovarském okrese byla do loňského roku přihlášena pouze právě hroznětínská knihovna. „Pro knihovníka je tato hra poměrně časově náročná, se soutěžícími musíte spolupracovat, když jejich nadšení klesá, je třeba je podpořit, nějak

motivovat. Ale to je ostatně nutné u každé dlouhodobější soutěže. Je to vždy práce navíc. Radost dětí z úspěchu, případně dobré umístění knihovny, to ovšem plně vynahradí,“ je přesvědčena Vendula Zábellová. „Musíte si ovšem dokázat vybrat několik soutěží a těm se potom plně věnovat. Nabídek, přicházejících knihovnám, je dnes hodně. Jinak se vaše úsilí rozmělní a nic to nepřinese ani soutěžícím,“ prozradí ještě důležitou zkušenost.

Přijaté projekty ráda rozvíjí, vymýšlí pro děti doplňkové otázky, hravé úkoly. Všechny aktivity týkající se přírody k tomu úplně vybízejí, je přesvědčena. „Snažím se tak rozvíjet nejen vědomosti dětí, ale rovněž jejich představivost, fantazii, aby jim nebyly cizí asociace. Tak třeba – přece obrovské pýchavky mohou připomínat pasoucí se ovečky na louce. A nad nimi právě překryl slunce beránek...“ uvede jeden z příkladů.

Být knihovnicí, a v dětském oddělení zejména, je nikdy nekončící pionýrská práce. Každým rokem přicházejí noví čtenáři. Kolik jich vydrží, záleží do značné míry i na ní.

V digitální době je konkurence obrovská. Že přesto knihovny stále nejenže existují, ale o jejich službu je zájem, je dáno určitě i tím, že v nich pracují knihovnice nejen povoláním, ale především srdcem. Tak jako v té hroznětínské pod Krušnými horami. (fh)

Foto Zdeněk Trnka

Jedním z nejmladších účastníků zmíněné únorové odborné konference byl vysokoškolský student Lukáš Pola z Plzně. Jak na sebe prozradil, o plazy a obojživelníky se začal zajímat ve třinácti letech. „Jejich svět jsem začal objevovat prostřednictvím literatury a internetu. Již v tomto věku jsem měl úžasnou příležitost seznámit se s řadou lidí, kteří se zabývají těmito živočichy, a ti mě zasvětili do tohoto oboru. Za setkání s nimi jsem velmi vděčný, protože mnozí z nich se stali mými dobrými přáteli,“ rozpovídal se Lukáš o svých ještě dětských začátcích. A pokračuje: „Jak čas plynul, plazi se stali mou srdeční záležitostí. Kromě jejich chovu v lidské péči jsem rád za každé setkání s nimi ve volné přírodě. Mimo to se snažím ve svém okolí budit zájem o tyto často nenápadné a mnohdy také obávané živočichy. Pokouším se bourat mýty a ukazovat lidem, jací plazi jsou. A že není důvod je nenávidět. Naopak je potřeba je chránit, protože jsou nedílnou součástí složitých ekosystémů a mají v přírodě nezastupitelnou roli.“

Už dnes se těší na jubilejní třicátou konferenci!

První pololetí roku je pro herpetology z plzeňské zoo velmi významné. Začíná mezinárodní herpetologickou a teraristickou konferencí a vrcholí květnovým výjezdem Jana Dohnala do Íránu zachraňovat zde zmizí Latifovu. V druhé polovině června navštíví nejvýznamnější lokality výskytu tohoto vzácného hada též ředitel Zoologické a botanické zahrady města Plzně Ing. Jiří Trávníček.

A zde už jsou Lukášovy postřehy a zážitky z konference:

„Byl to již 29. ročník herpetologické a teraristické konference pořádané Spolkem chovatelů jedovatých plazů, v posledních letech ve spolupráci s plzeňskou zoologickou a botanickou zahradou na statku Lüftnerka. Byl jsem velice rád, že jsem se jí mohl, obdobně jako několika předchozích, zúčastnit. Dvoudennímu odbornému setkání bylo přítomno více než 100 účastníků z celkem 13 zemí. Hlavním tématem byli plazi jihovýchodní Asie. Vystoupil zde např. německý herpetolog doktor Gernot Vogel, který se specializuje na taxonomii hadů. Pozvání přijal profesor Larry Lee Grismer, jenž hovořil o svém výzkumu a nově popsaných druzích plazů z jihovýchodní Asie. Švédský herpetolog Björne Lardner zúčastněně seznámil s dopady invaze bojgy hnědé na ostrov Guam.“

Na programu byly též kratší příspěvky českých přednášejících zaměřené na chov a odchov asijských chřestýšovců v teráriích. Z Toxikologického centra Lékařské fakulty Univerzity Karlovy přijel MUDr. Jiří Valenta, jehož specializací jsou intoxikace živočišnými jedy. Na Lüft-

nerce hovořil o intoxikaci asijskými zmijovitými hady a s nimi spojené terapii. Přestože byla konference zaměřena na jedovaté hady, výjimkou byla přednáška Miroslava Procházky z Krokodýlí zoo Protivín. Pochlubil se prvoodchovem kriticky ohrožených gaviálů indických. Jedná se o první odchov v Evropě a zároveň na světě mimo oblast tropického pásma.

Přednášky byly tlumočeny z angličtiny do češtiny a naopak.

Pro naprostou většinu zúčastněných, včetně mne, je tato akce něčím speciálním, něčím, na co se všichni celý rok velmi těší. Setkání má jedinečnou atmosféru. Přítomní mají příležitost společně diskutovat, vyměnit si informace, názory a zkušenosti jak s přáteli z oboru, tak s lidmi, kteří přijíždějí na konferenci z různých koutů světa.

Už dnes jsem zvědavý, co si pro nás organizátoři – Jan a Miroslav Dohnalovi – připraví na příští jubilejní 30. ročník. S jistotou hlavním tématem budou opět hadi a s velkou pravděpodobností ti oběma pořádajícími herpetology nejmilovanější – hadi jedovatí a nejedovatější.“ (r)

Foto Ondřej Trávníček

SAMIČKY JSOU VE VÝRAZNÉ MENŠINĚ

Největší radost z jarních přírůstků udělaly chovatelům ve specializované expozici Akva tera na Palackého tř. 5 tři žabky mechové žáby *Theloderma corticale* s českým názvem drsnokožka kornatá žijící ve Vietnamu. Vědecké, tak naše pojmenování vychází z jejího vzhledu. Je mistyňe v mimikrech, takže je skutečně k nerozeznání od mechu nebo kůry. Pokud není právě zamaskovaná, je ozdobou terária.

Ve své vlasti je ohrožena odlesňováním krajiny ztrátou biotopů, navíc je pro ni nebezpečím – jako pro všechny obojživelníky – plísňové onemocnění chytridiomykóza. Z tohoto pohledu je dobře, že je drsnokožka kornatá poměrně hodně chovaná v zoo i v soukromých sbírkách. A zdárně se v nich množí. Ovšem má to jeden problém: Tím je, vysvětluje vedoucí expozice Jiří Doxanský, nepoměr mezi vylihnutými samečkami a samicemi. „Bývá tak velký, že z deseti mláďat je také pouze jedna samice. To samozřejmě komplikuje rozmnožování žáby mimo její přirozené prostředí,“ podotýká chovatel.

Ze 12 nakladených vajíček byla jen tři oplozená. Ze všech se však vylihl pulci. Po 10. květnu metamorfovali v malé žabky velikosti přes dva centimetry se všemi znaky dospělé. Ti měří kolem osmi centimetrů. Jedná se tedy o poměrně velké žabky. Ozývají se jemným kuňkáním podobným našim kuňkám.

Na dospělé žabky se můžete podívat v expoziční části Akva tera, kde jsou novinkou.

(zh)

Foto Jiří Doxanský

Přirozené inkubátory – zázraky přírody

Bezesporu zajímavým zvířetem a obyvatelem „australské“ části Zoologické a botanické zahrady města Plzně je statný pták tabon lesní, vizuálně připomínající krocana. Jeho rozmnožování je jedno z nejzvláštějších v ptačím světě. Vajíčka nezahřívá tělesným teplem, ale snáší je do kup organického materiálu, které působí jako umělá lící. Vysoké mohou být až 1,5 m a jejich průměr je i čtyři metry. Tvorí je 2 – 4 tuny hlíny a rostlinného materiálu. Teplota uvnitř se pohybuje kolem

JAREM OD VÍKENDU K VÍKENDU

Bohatý blok jarních doprovodných víkendových a svátečních programů v plzeňské zoologické a botanické zahradě tradičně zahajuje Vítání jara, otevírání České řeky a probouzení lesa. Nejinak tomu bylo i letos. V 11 hod. 24. března pustil vodník po zimě slavnostně stavidla České řeky. Děti vyrazily na první letošní naučnou stezku... Jen do lesa prostřednictvím lesní pedagogiky nezvali lesáči z Lesů ČR, ale tentokrát z plzeňské pobočky Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů. Trochu jiná podoba seznamování s lesem určitě nebyla na škodu. Přítomní se prostřednictvím ukázek a ústy lektorek Ing. Boženy Sochorové, Ing. Jitky Maxové a jejich kolegy Ing. Petra Macháčka dozvěděli o lesních zvířatech od hlavy až po jejich stopy. Zjistili, že stojáček je v myslivecké terminologii označení pro ptačí nohu. Poznávali nejčastější listnaté a jehličnaté stromy od semenáčků až po jejich plody a semena. Viděli, jak vypadá z nich vyrobená nábytkářská dýha. Co chvíli přerušil povídání zvuk pro většinu neznámého nástroje. To Ing. Maxová zahrála na borlici a lovecký roh.

Dle dostupných informací se Velikonoce po všechny čtyři dny slaví právě jen na statku Lüftnerka. Pátek patřil především ukázkám zdobení kraslic, pletení pomlázek a dalším lidovým do-

Pavel Vašek z Holýšova, každoroční host tradičních Velikonoc na Lüftnerce, učil letos plést pomlázku i brazilského studenta Leonarda Castanhoa de Camargo ze San Paula. S dalšími dvěma studenty z Kanady a Indie momentálně studuje klatovské gymnázium J. Vrchlického. Výměnný pobyt pro tři klatovské studenty a tři zahraniční zprostředkoval Rotary klub.
Foto František Hykeš

vednostem a řemeslům spojených s jarem. Tato zajímavá a pestrá podívaná pokračovala též v dalších dnech. Hlavní program byl ale po každé jiný. Odlišné byly jednotlivé velikonoční dny i počasím. Slunný a teplý pátek přilákal na statek ke 4 000 návštěvníků. Po nočním ochlazení v sobotu to byla už jen tisícovka lidí. Sobotní kulturní program byl určen především malým dětem. Mladí herci – studenti ZUŠ Teze Brzkové v Plzni – pod vedením známého plzeňského divadelníka Zdislava Prince pro ně zahráli v prvorepublikové třídě několik jarních pohádek. To nedělní program byl pro všechny věkové kategorie. Tentokrát měli velikonoční návštěvníci na výběr z dětského folklóru v podání souboru Úslaváček při ZUŠ ve Starém Plzenci nebo si mohli počkat na koncert ženského pěveckého sboru Carmina z Přeštic. Pondělí patřilo krojované koledě.

Povelikonoční ptačí sobota se letos konala rovněž na Lüftnerce. Po roční odmlce měla nabídnout především dětem soutěže na zemi i ve vzduchu. Pro onemocnění hlavních aktérů

nakonec vévodila programu lesní pedagogika. Tentokrát v podání oblíbených lektorů z Lesů ČR v čele s Ing. Pavlem Šeflem. Samozřejmě, že byla zaměřena především na ptáky. Šikovné děti mohly nejen zkoušet uhodnout jakému opeření která budka patří, ale malý ptačí příbytek si měly možnost i postavit.

Oslava Dne Země v Zoologické a botanické zahradě města Plzně sestoupila z Lüftnerky před Tropický pavilon. Pro malé návštěvníky zde byla připravena řada soutěží o zajímavé ceny. Do Kilometrovky odpoledne tradičně zamířili lidé sbírající upotřeбенý potravinářský hliník. Přišli výlučně jednotlivci, protože školy už vzhledem k jeho objemu vozí sběr přímo do kontejneru v technickém zázemí zahrady.

A jsme znovu na Lüftnerce. Posledního dubna na čarodějnickém sletu. A o den později na tradičním zpívání pod májkou. Ke každoročně vystupujícímu dětskému lidovému souboru Plzeňáček se letos přidal dětský pěvecký sbor Šum z Rokycan. Na repertoáru měl především písničky o zvířatech. (fh)

Galerie

33 °C a během inkubační doby dlouhé od 44 do 77 dnů ji samec udržuje střídavým rozhrabováním a zase přihrnováním tlející rostlinné hmoty. Kontrolu nad teplotou, a to s přesností až půl stupně, mu umožňuje citlivá buňka v zobáku a na jazyku. V kupě bývají vejce od více samic, jsou uspořádána do kruhu a uložena špičkou dolů. Mláďata vylézají z přírodního inkubátoru sama, první den po vylíhnutí dovedou létat na kratší vzdálenost a celkově se o sebe postarat.

Přírodní umělá liheň slouží tabonům většinou po několik desetiletí. Největší doložený inkubátor měl v průměru 16 m, vysoký byl 5 m a byl vytvořen z 300 metrů kubických materiálu. U některých druhů tabonů samci budují hnízdo vždy nové.

Jiné druhy tabonů zvolily pro inkubaci vajec snazší metodu: Samice zahrabává každé vejce samostatně do jam na osluněném místě do černého lávového písku, který slunce silně zahřívá. Druhá varianta spočívá ve využívání písčitých míst s geotermálním teplem.

Jakési přírodní inkubátory staví pro svá vejce i kobry královské, výborní a mimořádní rodiče mezi hady. Jedná se o dvoupatrové hnízdo. Listí a úlomky vegetace nahrnují nebo je nosí ve smyčkách přední části těla. Během tří dnů postaví had kupu vysokou asi metr. Uvnitř vytlačí komůrku a do ní naklade 20 až 50 vajec. Ty překryje vrstvou listí a na něm si teprve upraví prostor pro sebe. Dole se vyvíjejí vejce zahřívána tlejícím listím, nahoře je střeží samice a napadá každého, kdo se k hnízdu přiblíží. (kola)

Foto Jaroslav Vogeltanz

Změna je život. Letošní Probouzení lesa provázela lesní pedagogika v podání lektorů z Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů – pobočky Plzeň.
Foto IRIS Miroslav Volf

Drsnokožka kornatá
(*Theloderma corticale*)

Foto Jiří Doxanský

Foto František Hykeš

Šeřík si letos, ostatně jako ostatní rostliny, opravdu prospíšíl.

Jaro mělo přijít podle výhledové předpovědi na konci prvního březnového týdne. Všichni ho po mrazivé zimě, která letos trvala poměrně dlouho, netrpělivě očekávali. Vždyť ráno 26. 2. ukazoval teploměr v Plzni minus 13 °C a denní teplota se zmírnila na osm stupňů mrazu. Nazítří se v Šindelové v Krušných horách probouzeli do čtyřicetistupňového mrazu. První březnový den bylo v Plzni ráno -14 °C a večer v 19,30 minus šest stupňů.

JARO PROMÍCHANÉ S LÉTEM

Předpověď deseti stupňů na první březnový víkend byla proto velmi příjemná. Jenže realita studila. Ranní teploty klesly k minus 7 °C, denní nepřekročily + 3 °C. S několikadenním zpožděním se jaro ohlásilo až v druhé polovině následujícího týdne. Podvečerních čtvrtěčních osm stupňů bylo velmi povzbudivých. Maximem v následujících dnech bylo téměř 10 °C naměřených 16. 3. Ovšem již druhý den se výrazně ochladilo. Ranní teploty spadly na minus 3 °C, odpolední se nedostaly nad nulu. Sněžilo. Nedělní ráno bylo mrazivé – teploměr ukazoval v Plzni na Roudné minus 9 °C, přes den se teploty pohybovaly mezi třemi čtyřmi stupni, ovšem pod nulou. Padal sníh. Obdobný ráz počasí se udržel i počátkem následujícího týdne. Chladná byla i třetí dekáda měsíce. Denní teploty se nepřehoupaly přes deset stupňů.

Na Velikonoce, které letos připadly na přelom března a dubna, slibovala dlouhodobá předpověď enormní teplo. Ale nebylo. Počasí si udržovalo předchozí ráz. Ke zvratu došlo hned po svátcích. Denní teploty rychle letěly nad deset stupňů a šplhaly ke dvaceti, v některých dnech i nad ně. Hned v úterý 3. 4. bylo v Plzeňském kraji 18 °C, ve středu dokonce jedenadvacet. Tento ráz počasí nebyl chvilkový, ale dlouhodobější a vytrval až do květnových dnů.

Propastný rozdíl mezi loňským a letošním dubnem dokazoval 19. duben. Letos naměřili meteorologové na Moravě letní teploty, tedy takové, kdy teploměr ukáže 20 a více stupňů. Loni byly na celém území ČR maximálně dva stupně a na horách sněžilo.

Jako celek byl duben podle měření v Praze-Klementinu oproti dlouhodobému průměru teplejší o 6,1 °C a stal se druhým nejteplejším čtvrtým měsícem roku od počátku zdejšího měření v roce 1775. Absolutně nejteplejším tak stále zůstává podle klementinských údajů duben 1880 s průměrnou teplotou 16,2 °C. Letos to bylo „jen“ 15,6. Ovšem

šest z osmi nejteplejších dnů je spojeno s obdobím klimatických změn, spadá do let po roce 2000.

Ve srovnání s březnem byl duben v Praze teplejší o 11,3 °C, což je třetí největší rozdíl zjištěný v Klementinu.

Teplotní rekordy padaly 21. 4., kdy meteorologové v Plzni a Českých Budějovicích naměřili přes 29 °C. Tedy téměř již tropickou teplotu. Prvním skutečným letošním tropickým dnem byl 3. květen, kdy na více místech Moravy zaznamenali teploty mírně nad 30 °C. První tropická noc (minimální teplota 20 °C) dorazila dokonce ještě o několik dní dříve – z 30. dubna na 1. květen. Mezní teplotu naměřili v Lučíně asi 20 km od Havířova. Poslední dubnová tropická noc je spojena s rokem 2012 a záznam pochází z Nového Města pod Smrkem.

Na teplý charakter počasí rychle odpověděla příroda kvetením jednoho rostlinného druhu za druhým. V Plzni na slunných stanovištích začaly už 20. 4. rozkvétat šeříky a jirůvce. O tři dny později byl šeřík v plném květu. V Toužimi kvetl již 3. května. Pamětníci se shodují, že něco takového nepamatuji. Jabloně byly na většině území Plzeňska v plném květu na samém konci dubna. Poslední dubnový den začínaly kvést v Plzni hlohy, 8. května se na výslunných stanovištích připojil trnovník akát a také černý bez.

Daní vysokému počtu slunečných dnů byl prohlubující se srážkový deficit. Posledním srážkově normálním měsícem byl leden. Na počátku května chybělo v ČR v průměru na každý čtvereční metr 60 l vody. Tedy šest desetilitrových kapek. Např. v Dolní Kamenici na Domažlicku nespadla od 16. 4. do 8. 5. ani kapka deště.

Druhá polovina dubna byla spojena ještě s jednou anomálií. Ve vzduchu bylo ohromné množství pylu. Lidé to zprvu přičítali kvetoucí řepce, jejíž pěstování zemědělci opět rozšířili. Odborníci ale za viníka označili především borovice a smrk. (zh)

V království rostlin ■ ■ ■ ■ ■

Vodníkovy vrby

Tak zvané hlavaté vrby jsou fenoménem především jižní Moravy a dále obrázků Josefa Lady. Všichni jeho vodníci sedí právě na nich. Hlavitá vrba vznikne z normálního stromu soustavným ořezáváním nově vyrůstajících prutů. V místě ořezu naroste charakteristická hlava nebo také babka. Řez vrby nebyl estetickým počinem, ale měl ryze praktický důvod. Získané proutí sloužilo na jižní Moravě jako krmivo a po celých Čechách a Moravě se používalo především ke košíkářským účelům. Minulý čas je zcela na místě, protože ke krmení se vrby nepoužívají už od druhé světové války a košíkářské řemeslo již nemá zdaleka svůj bývalý význam. Z ohebných prutů se dělaly nůše, košíky, ošatky, ale i klece na dravce a další hospodářské předměty.

V západních Čechách je významná lokalita starých hlavatých vrb na Karlovarsku poblíž Žlutice. Jsou vedeny jako významný krajinný prvek Knínické vrby. Tím byly vyhlášeny rozhodnutím tehdejšího Okresního úřadu Karlovy Vary v roce

Jedna ze starých hlavatých vrb u Knínice na Žlutici.

1996. Druhově se jedná o vrbu košíkářskou; hlavaté vrby mohou vzniknout ale i z některých dalších druhů – např. vrby křehké. V letech 2008 až 2012 se o odborné ošetření stromoradií hlavatých vrb u Knínice postarala základní organizace Českého svazu ochránců přírody Alter meles ze Žlutic. Při nadměrném navýšení zeleného obrostu může totiž dojít k destrukci hlav jednotlivých stromů. To se také v minulých letech v důsledku nezájmu o košíkářské proutí těmito vrbám po celé republice stávalo. V současné době už je situace podstatně lepší. O významné lokality hlavatých vrb, jako té u Žlutic, se starají ochránci přírody, s renesancí části lidových řemesel se zvyšuje zájem o vrbové proutí. I když lidé, kteří nemají košíkářství jako koníček, si pěstují potřebný materiál spíše na plantážích. Jako například známý západočeský košíkář Zdeněk Pikal z Hostouně. Ale i tak je vidět řadu starých a starších hlavatých vrb opět v dobré kondici. A zahlédnout lze také mladé stromy, které do pohádkové podoby vodníkovských letitých hlavatých vrb teprve dorostou. (zh)

Foto František Hykeš

Trhliny v chovu komodského draka

Pár varanů komodských dorazil do plzeňské zoo v říjnu 1997. Stala se tak první zoologickou zahradou v ČR, které se tohoto největšího žijícího varana na světě, nazývaného též komodský drak, poštěstilo chovat. Návštěvníckou premiéru měl v levé části Tropického pavilonu o Vánocích. Vzácného ještěra chovaly v té době pouze dvě evropské zoo. Získat ho, nebylo totiž nikterak jednoduché.

Dar přímo od indonéského prezidenta

„Dovoz varanů z místa jejich přirozeného výskytu musel osobně schválit prezident Indonésie. Tím byl tehdy M. H. Soeharto,“ vzpomíná přední plzeňský lidovecký politik Ing. Petr Náhlík. „Udělal to tak, že zvířata věnoval panu prezidentovi Václavu Havlovi. To se pak muselo vyřešit nejen po té faktické, ale i po diplomatické stránce. I s odstupem let, jež od té doby uplynulo, se stále domnívám, že to byl poměrně husarský kousek,“ uzavírá vzpomínku Ing. Náhlík.

Dar prezidenta Soeharta připomínala v pavilonu, dokud v něm varani žili, pamětní mosazná tabulka. Návštěvu indonéského velvyslance v ČR Leonarda Tobinga v plzeňské zoo zase jména prvních dvou varanů chovaných v ČR: Leonardo a Tobisha.

V přírodě žije varan komodský pouze na indonéském souostroví Malé Sundry v Národním parku Komodo. Podle současných dostupných údajů čítá jeho populace pouze kolem 5 000 jedinců. Proto je tak vzácný a jeho výlučný domov je biosférickou rezervací. Oficiálně byl popsán teprve v roce 1912. Již dříve se ovšem objevovaly zprávy, že se zde vyskytují až šest metrů dlouzí „draci“. Nikdo tomu ovšem nevěřil. O jejich objev se postaral pilot, který na ostrově ztroskotal a byl zde nucen několik měsíců žít.

Hraniční hmotnost těchto nejmohutnějších draků se blíží ke 200 kg. Dokážou spořádat kořist i několikrát větší než jsou jejich tělesné proporce a na kratší vzdálenost se umí rozběhnout až osmáctikilometrovou rychlostí.

Akční námluvy u lidí nebodovaly

Samice překvapila i opakovanou snůškou vajec, mláďata se ale nikdy nevyklíhla. Páření varanů, často velmi divoké a v přírodě končící až smrtí, inspirovalo pořadatele víkendového a svátečního doprovodného programu k akci nazvané Dračí sobota. Dosavadní pouštění papírových draků za zoologickou a botanickou zahradou dostalo mnohem akční pokračování. Říše varanů komodských se odehrávala na podzim počátkem října, jejich popularita byla obrovská. Vše nasvědčovalo tomu, že půjde o další top program. Ještěři na sebe vyťahovali drápy, napadali se i čelistmi, po některých útocích tekla krev. Pro případ, že by jejich milostné hrátky překročily únosnou mez, byli v rohu expozice připraveni dva urostlí ošetřovatelé s lopatou a koštětem. Návštěvníci tedy naprosto akční podívaná. Díky televizi mezi lidmi v té době stále oblíbenější a vyhledávanější druh zábavy. Jenže ještěři námluvy u nich vůbec nezabodovaly. V premiéře je sledovala sotva dvacítká návštěvníků, za rok to byli jen jednotlivci. Dračí sobotu tak pro další léta vystřídala širěji pojatá Zvířecí sobota na počest Mezinárodního dne zvířat 4. října. Ten den totiž zemřel roku 1226 františkánský mnich Sv. František z Asie, který už v té době pečoval o opuštěná, nemocná a týraná zvířata. Poprvé byl zvířecí svátek slaven v roce 1931 ve Florencii.

Foto Jaroslav Vogeltanz

Plzeňští varani zůstali bez potomků

Teraristům bylo jasné, že chovatelské prostředí v Tropickém pavilonu nevytváří podmínky pro odchov malých varanů. Sliby několika sponzorů na poskytnutí peněz, za něž se pavilon vylepší, se rozplývaly a varani stárli. V chovu v lidské péči jsou schopni se rozmnožovat přibližně do patnáctého roku života, potom jejich životní křivka směřuje k smrti. Hledaly se proto způsoby jak chov varanů zachovat i do dalších let. Jako nejlepší varianta se jevílo zapůjčení nebo darování samice do zoo, která má s odchovem zkušenosti. Na oplátku by z ní putovali do Plzně malí dráčci.

Těsně před transportem do Zoo Rotterdam ovšem samice v roce 2008 uhynula. To byla další trhlina v plzeňském chovu varanů komodských. I ta se ale úspěšně překonala.

Samec Leonardo žil v Plzni do roku 2010, kdy na jaře odcestoval do pražské zoo. V té době vážil 77 kg a měřil 256 cm. Tady si od něj slibovali alespoň pár mláďat se zdejší samicí Arankou. Geneticky byl totiž velice cenný, neboť nebyl příbuzný se žádným v Evropě chovaným varanem komodským. Tudíž vynikající jedinec pro oživení krve v poměrně nepočetné chovné skupině. I když se samice o spáření opakovaně vydatně snažila, Leonarda

příliš nezajímala a choval se k ní spíše jako nevrlý stařík. S rokem narození 1994, jako jeden z nejstarších exemplářů v Evropě, na to měl celkem právo. Začátkem května 2012 náhle uhynul.

Ságu dopsala v roce 2016 rekonstrukce pavilonu

Ačkoliv se plzeňský samec nezasloužil o zvětšení evropské populace varanů komodských, dodržela pražská zoo slib a poskytla plzeňské zahradě dvě mláďata. Nejprve žila ve specializované expozici Akva tera na Palackého řídě. Teprve, když povyrosla, přestěhovala se na místo svých předchůdců. Přestože je vybírali, aby se jednalo od počátku o samičku a samečka, přední teraristé obou zahrad, při dospívání se ukázalo, že jsou to přesto dva samci. (Pohlaví se u mladých plazů velmi těžko určuje.) Z chovatelských důvodů se tak jeden z nich vrátil do pražské Indonéské džungle. V roce 2016 v souvislosti s rekonstrukcí levé části Tropického pavilonu a s rozhodnutím, že plzeňská zoo nebude varany komodské nadále chovat, odjel za ním i druhý ještěr. A tady se dopisuje po téměř dvaceti letech sága plzeňských varanů, prvních komodských draků chovaných v ČR. Stálí návštěvníci zoologické a botanické zahrady na ně budou ještě dlouho vzpomínat! (zh)

Plzeňská zoo se prezentovala ve školách

Letošní mimosezónní novinka Environmentálního centra Lüftnerka nazvaná Poselství od zvířátek ke zvířátkům se setkala v mateřských a základních školách Plzeňského a Karlovarského kraje s velkým zájmem. Při šesti únorových výjezdech navštívilo besedy o plzeňské zoo a jejích zajímavých zvířatech 899 dětí. Největší účast byla v ZŠ Bor (230 žáků), Kynšperk nad Ohří (220), Nepomuk (103 žáci). Pro velký zájem pokračovala akce několika besedami ještě v květnu.

Poselstvím od dětí zvířátkům v zoo byly jejich výtvarné práce.

Na zážitky z této nové spolupráce se školami jsme se zeptali vedoucí Environmentálního centra Lüftnerka Ing. KLÁRY STUCHLOVÉ.

„První z našich cest vedla na Nepomucko. Kolegyně Ing. Ivana Jandová měla křest akce ve 4. a následně 5. třídě v ZŠ Nepomuk. Pochvalovala si, o jak šikovné posluchače se jednalo. Zoologickou zahradu často navštěvují a o chovaných zvířatech mají velký přehled. Mne čekaly besedy v menších mateřských školkách v blízkých Neurazech a Starém Smolinci. Tento den se shodou okolností připravovala oslava prvních narozenin druhého nosorožčího mláděte Rů-

Foto Klára Stuchlová

ženky. Po besedě tak děti v Neurazech využily interaktivní tabuli a sledovaly v přímém přenosu degustaci dortu, kterým ošetřovatelé obdarovali oslavenkyni.

Další výjezd směřoval do Chebu. Vyjely jsme tam o tamních jarních prázdninách. V Domě dětí a mládeže Sova byla beseda součástí programu příměstského tábora. Kolegyně mezitím vyprávěla v dětském oddělení chebské knihovny zajímavé příběhy ze zoo přibližně 40 posluchačům.

V dalších únorových dnech následovaly besedy v šumavských školách v Hartmanicích a Srní a také na Tachovsku v ZŠ Bor, MŠ Přimda a ZŠ Halže. Jedna z posledních cest vedla do ZŠ Kynšperk nad Ohří a do ZŠ Královské Poříčí. Celý cyklus zakončila setkání s dětmi v ZŠ a MŠ Osvračín, ZŠ Meclov. Úplně poslední zastávkou byla ZŠ v Pocinovicích.

Na každou výjezdní besedu s námi cestovala atraktivní a kontaktní plazi kolegyně – krajta královská. Velkému zájmu se těšila nejen u dětí, ale také mezi pedagogy. Od dalších zvířátek jsme přivezly alespoň malou ukázkou; všichni zájemci si tak mohli pohladit lva, velblouda, opičku či želvu. To vše zcela bezpečně v podobě lví hřívy, která vypadla našemu lvimu králi Matýskovi při drbání o strom, zimní srsti velbloudů, již ztrácejí na jaře ve velkých kusech, kožíšku guerézy angolské a želvího krunýře. Žáci některých škol nám předali krásné výrobky a obrázky se zvířátky nejen z naší zoo. Během šesti výjezdů dnů jsme uskutečnily besedy v 15 školách a s plzeňskou zoo a jejími obyvateli se seznámilo na 900 dětí.

Závěrem nutno říci, že nás těší zájem, který školy projeví o pokračování obdobných besed v příštím roce.“

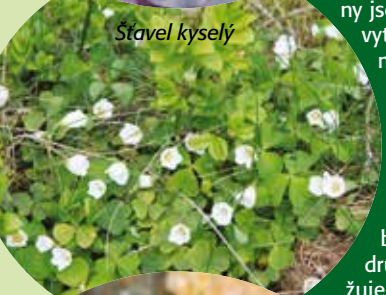
(rd)

List z herbáře

POZOR NA ŠŤAVEL EVROPSKÝ !

Šťavel nachový

Šťavel kyselý

Šťavel evropský

Šťavel (*Oxalis*) je rod bylin nebo polokeřů z čeledi šťavelovitých, který je tvořen asi 700 druhy; převážná část jich pochází z Afriky a Jižní Ameriky. Rostliny jsou jednoleté až vytrvalé. V zemi mají oddenky, hlízky nebo cibule. Šťavel je tak jednou z mála dvouděložných rostlin majících cibulky. Většina druhů se rozmnožuje jak vegetativně, tak generativně. (Částmi rostlin – semeny. Ta jsou z tobolek po prudkém skroucení chlopní vystřelována do okolí.) V ČR roste tři druhy: původní šťavel

kyselý a dva zavlečené – šťavel evropský a růžkatý. Jako pokojové rostliny se pěstuje několik druhů a kultivarů. Nejčastější z nich jsou **šťavel čtyřlístý**, známý také jako čtyřlístek, a nachový. Ozdobné jsou svými listy. Květy jsou drobné. Pěstební podmínky jsou odlišné druh od druhu, jako je velice různorodá škála požadavků na stanoviště u volně rostoucích druhů. Například podle světelných nároků jsou to rostliny plného slunce až po stínomilné.

Šťavel kyselý je poměrně drobná bylina rostoucí do výšky 5 – 15 cm. Najdeme ji na vlhkých stinných místech s humózní půdou bohatou na živiny. Typickými stanovišti jsou listnaté, smíšené a jehličnaté lesy s dostatkem stínu a vlhkosti od nížin po horské nadmořské výšky. Často doprovází lesní potůčky. Vedle lesů mu plně vyhovují také háje a houštiny. Pomocí dlouhých podzemních oddenků vytváří obvykle rozsáhlé porosty. Jarní bílé květy s růžovým až nařezavým žilkováním vykvétají jednotlivě na tenké stopce zpravidla převyšující listy. Pozdější květy jsou samosprašné, se zakrnělou korunou.

Listy šťavelu obsahují kyselinu šťavelovou. Ta jim dodává charakteristickou kyselou chuť. Dříve proto děti šťavel kyselý rády sbíraly a žvýkaly. Vzhledem k tomu, že kyselina šťavelová ohrožuje ledviny, náleží šťavel mezi jedovaté rostliny. Při požití 4 až 5 g čisté kyseliny šťavelové člověku již hrozí smrt. Ve šťavelu kyselém tvoří kyselina šťavelová 1,25 procenta celkové hmotnosti čerstvých listů.

Náš původní šťavel kyselý nikomu neškodí a na jeho kvetoucí koberce je docela hezký po-

hled. Naopak u nás nepůvodní druhy **šťavel evropský** a **šťavel růžkatý** se žlutými květy jsou rychle se rozrůstající a těžko zničitelné plevele, a to zejména v zahradách. Platí to především o prvním z nich, který roste už prakticky na celém území ČR. Záludný je v tom, že čím více se odstraňuje, tím více se jím, jak se zpřetrhají tenké oddenky, půda zapleveluje. K jeho masovému množení přispívá rovněž časté kypření.

Původním domovem šťavele evropského je Severní Amerika. Květy se otevírají jen krátce, obvykle přibližně od 9 do 16 hodin a pak vadnou. Běžně jsou opylovány hmyzem, za nepříznivého počasí se neotvírají a opylují se vlastním pylem. Semena si podržují klíčivost více let. Rostlina je jedlá, listy obsahují množství vitamínu C a pro svou kyselou chuť se mohou použít k dochucení salátů a nápojů.

Šťavel růžkatý, šedavě zelená bylina s lodvyhami vysokými až 25 cm, k nám přivandroval od Středozevního moře. Původní je ale v subtropích a tropech Asie a Afriky. V ČR je prozatím zastoupen řídce v klimaticky teplejších oblastech. S oteplováním ale lze předpokládat jeho další rozšiřování. Rozmnožuje se převážně generativně semeny, která jsou po dozrání vymršťována z tobolek do vzdálenosti několika desítek centimetrů. Na jedné rostlině jich dozraje až několik stovek. Jsou navíc lepkavá, takže se snadno přilepují na okolní předměty nebo živočichy. Jsou také odnášena větrem a splavována vodou. (wi)

Foto František Hykeš (3x)

Divočina dostává prostor též v Českém lese

Čerchov je s nadmořskou výškou 1 045 m nejvyšším vrcholem Českého lesa. Ten se táhne v téměř 100 km dlouhém pásmu od Všerubského průmysku na jihu až k Dyleni na Chebsku.

Nejvyšší hora je jedním z turisticky nejnavštěvovanějších míst v celém pohoří. V 19. století na ní byla postavena rozhledna Kurzova věž s turistickou chatou. V 60. letech minulého století bylo v její blízkosti vybudováno mohutné vojenské pozorovací zařízení. Ovšem lesy pod vrcholem jsou jedny z nejhodnotnějších v Chráněné krajinné oblasti Český les. Společně s porosty na svazích Malého Čerchova a Sedlové jedliny jsou chráněny od roku 2000 jako národní přírodní rezervace Čerchovské hvozdy. Po vytvoření Chráněné krajinné oblasti Český les v roce 2005 se stalo přibližně 70 procent tamních porostů součástí I. a II. zóny. Rozlohou 327 ha je národní rezervace nejrozsáhlejším maloplošným chráněným územím v Českém lese. Další cenná lokalita dostala ochranu v roce 2009 vyhlášením přírodní rezervace Smrčí jihovýchodně od Čerchova.

Jediné místo s tisem červeným

Hlavním předmětem ochrany jsou v obou případech zachovalá přírodě blízká buková a smíšená horská a podhorská lesní společenstva s charakteristickými druhy rostlin a živočichů. Vyskytuje se zde množství pramenišť.

Plošně převažují kyselé bučiny, na úrodnějších půdách je střídají fragmenty druhově bohatších květnatých bučin. Na obtížně přístupných a kamenitých svazích se roztroušeně vyskytují suťové lesy s druhově různorodým stromovým patrem listnatých dřevin – např. javorů, jilmů, jasanů a lip. Drobné vodní toky, typické pro krajinu Českého lesa, provázejí tzv. měkké luhy s dominancí olše lepkavé. Nejcennější porosty tohoto typu zůstaly zachovány v okolí Chladné Bystřice.

V chráněných polohách dodnes přežívají statné exempláře jedle bělokoré, ojediněle zde, jako na jediné lokalitě v této chráněné krajinné oblasti, roste tis červený. Z nejzácnějších a nejzajímavějších rostlin nejnížšího patra lze jmenovat lýkovec jedovatý a měsíčníci vytrvalou. V NPR Čerchovské hvozdy bylo nalezeno více než 150 druhů lišejníků.

Doma jsou zde tetřev i rys

Pralesovitě porosty v okolí Čerchova poskytují útočiště řadě živočišných druhů, které v běžném hospodářském lese nenajdeme. Asi nejvýraznější skupinou jsou ptáci vázaní na doupné stromy a mrtvé dřevo. Stabilně se zde vyskytuje lejsek malý, sýc rousný nebo datlík tříprstý. Čerchov a jeho okolí jsou významné i z hlediska přežívající populace lesních kurů – jeřábka lesního a tetřeva hlušce. Posilování jeho zdejší populace je pod-

Přírodní rezervace Smrčí.

Foto Petr Mudra

porováno vypouštěním odchovaných jedinců do volné přírody. Záchrana tohoto vyhynutého ohroženého ptáka probíhá v ČR od roku 1998.

Zdejší lesy jsou dlouhodobě též stabilním teritoriem rysa ostrovida, naší největší kočkovité šelmy. Na území ČR byla zcela vyhubena v 19. století. K jejímu opětovnému výskytu v západních Čechách napomohlo vypouštění rysů v Bavorském lese v letech 1970 až 1972 a na Šumavě od roku 1982 do roku 1989.

Rezervace, jakožto místo, kde má domov řada vzácných rostlin a živočichů, je veřejnosti přístupná pouze po vyznačených cestách.

Předcházela smlouva

o bezzásahovém území na Dianě

V únoru tohoto roku byla podepsána mezi Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, Městem Domažlice a Domažlickými městskými lesy na dobu deseti let veřejnoprávní dohoda. Ta oficiálně stvrzuje dlouhodobě dobrou spolupráci všech třech subjektů při ochraně přírody. Hlavním jejím smyslem je ovšem deklarace bezzásahového území v masivu Čerchova. Jeho celková rozloha činí 140 ha. Z toho téměř 114 ha se nachází v národní přírodní rezervaci Čerchovské hvozdy, necelých 14 ha v přírodní rezervaci Smrčí a přes 12 ha v navazující I. zóně CHKO.

„Cenná lesní společenstva se zde dochovala především vlivem těžko přístupného terénu,“ vysvětluje RNDr. Tomáš Peckert, Ph.D., ředitel Regionálního pracoviště Správa CHKO Český les, Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky a pokračuje: „Přes poměrně intenzivní mýcení lesa v 18. a 19. století pro potřeby četných skláren představoval dostatek přirozených porostů velmi silný reprodukční potenciál pro zpětné zalesňování odlesněných ploch. Posunulo se ale druhově složení původních porostů. Dříve velmi hojná jedle nedokázala konkurovat agresivnímu, rychle rostoucímu buku a postupně, podobně jako tis, z porostů vymizela. V současné době je v oblasti Čerchova bukové zmlazení tak silné, že v přirozené obnově vytlačuje i smrk.“

Státní ochrana přírody podle Dr. Peckerta při vyhlášení obou rezervací pouze formalizovala zavedené postupy šetrného lesního hospodaření dlouhodobě uplatňované vlastníkem – Domažlickými městskými lesy. Např. posilování populace tetřeva hlušce v okolí Čerchova podporují nejen již zmíněným vypouštěním odchovaných jedinců do volné přírody, ale také vytvářením světlín s podrostem borůvky. Borůvky jsou jednou z hlavních složek potravy tohoto lesního kura.

Právní zakotvení bezzásahovosti na území národní přírodní a přírodní rezervace se může zdát na první pohled formální a nadbytečné. Zákonné ochrany se závazkem nedopustit zde kroky v rozporu s přírodou se dostává lokalitě ze zákona o ochraně přírody. Tomáš Peckert to však vidí poněkud jinak: „Obecně v lesních porostech v přírodních rezervacích probíhá hospodaření v souladu se schváleným plánem péče a je směřováno k podpoře a ochraně předmětů ochrany. Deklarací bezzásahového režimu říkáme, že lesní společenstvo je v tak dobrém stavu, že nevyžaduje aktivní podporu ze strany člověka pro svůj další vývoj. Zároveň se nabízí možnost sledování přírodních samoregulačních procesů, které se ve vývoji lesa uplatňují.“

■ ■ ■

Dohoda, podepsaná v únoru letošního roku s Městem Domažlice a Domažlickými městskými lesy, je v pořadí již druhou na území Českého lesa. V roce 2016 došlo k podpisu obdobné smlouvy mezi Agenturou, vlastníky (Franceska Dominika Kolowrat-Krakowská a Maximilian Alexander Kolowrat-Krakowský) a hospodařícím subjektem (Kolowratovy lesy, a. s.). Touto dohodou je garantován bezzásahový režim v Přírodní rezervaci Diana o rozloze 20,5 ha.

Po Národním parku Šumava jsou tak už i v sousedním Českém lese deklarovaná místa, kde dostane prostor divočina. Příroda se zde bude vyvíjet, aniž by do ní zasahoval člověk.

(kola)

Pro šimpanze začíná den s východem slunce

Monika Nováková, ošetřovatelka

Portrét zoologické zahrady je nejen o chovaných zvířatech, ale také lidech, kteří se jim denně, po 365 dnů v roce věnují.

Ráda bych vás seznámila s běžným pracovním dnem ošetřovatelů lidoopů. V létě začíná již v šest hodin

a v zimě o hodinu déle. Od příchodu do kuchyňky máme plné ruce s přípravou krmení. A to nejen pro naše největší svěřence šimpanze, ale i pro další opice. Jejich první porci jídla nazýváme, stejně jako u lidí, snídaní. Od té lidské se ovšem liší tím, že je mnohem zdravější.

Kolem půl osmé už hladovější jedinci nervózně posedávají v blízkosti skla expoziční ubikace a netrpělivě vyhlíží svoji krmenou dávku v podobě směsi zeleniny. Několikrát týdně jim ji zpestříme granulemi určenými pro vyšší primáty. Pro upevnění vzájemných vztahů mezi šimpanzi a ošetřovateli jim podáváme zeleninu přímo do ruky. Současně tak kontrolujeme jejich zdravotní stav. Krmení musí probíhat v klidu a vždy s ohledem na naši bezpečnost. Snídaňový rituál vrcholí spokojeným chroupáním a mlaskáním, kdy si jednotliví lidoopi vychutnávají svůj podíl na bezpečném místě. Každý z nich má oblíbený určitý druh zeleniny. Vždy ho zkonzumuje jako první, aby zabránil jeho odcizení jiným strávníkem. Šimpanz Baska přímo miluje pór a cibuli, naopak Maria rajská jablčka a salát, Zizwa a Zedoenja preferují pór společně s mrkví.

Po vydatné snídani plné vlákniny se skupina šimpanzů odebere do venkovního výběhu, nebo v případě nepříznivého počasí do chovatelského zázemí. Ošetřovatelé tou dobou uklízejí vnitřní prostory expoziční ubikace. A protože nás mají naši svěřenci opravdu rádi, tak nás vůbec nešetří a vydatně patlají trus po skle či obkládačkách.

Běžný den šimpanzi tráví ve výběhu převážně povalováním se v trávě nebo na zde rozmístěných kmenech stromů. V mezičase odpočinku sbírají listy, na podzim žaludy spadlé ze statných dubů, nebo se pasou na travnatém porostu. Návštěvníci si u nich mohou velice často všimnout tzv. groomingu, kdy jeden šimpanz probírá srst druhému. Lidé si myslívají, že si takto vzájemně vybírají blechy. Pravda je ovšem zcela jiná! Jedná se o významnou společenskou událost. Jejím smyslem je převážně upevňovat vzájemné vztahy mezi jedinci ve skupině. V neposlední řadě má tato činnost i funkci čistící, kdy jeden šimpanz prsty prohledává srst druhého zvířete a intenzivně, někdy až zaujatě, hledá odumřelé šupinky kůže, stroupky a ve volné přírodě i cizopasníky. Celý tento akt je doprovázen tzv. bzučením vytvářeným pohybem rtů pečovatele. Jakmile najde něco chutného, intenzitu bzučení zvyšuje. V naší skupině tuto kosmetickou službu nejčastěji poskytuje Zizwa své sestře Zedoenje. Ovšem ani

Baska nezanedbává. Ten se však řídí pravidlem: „Ani medvěd se nemýje a jakou má sílu!“

Poněvadž čas zvířat v lidské péči je dlouhý a někdy až stereotypní, snažíme se šimpanzům život často trochu obohatit a zpestřit tzv. enrichmentem. To naplníme imitací termiště kašovitou směsí a nebo poschováváme po výběhu nějakou tu las-kominu. Jelikož též u lidoopů platí pravidlo, že kdo si hraje nezlobí, tak jim občas, když máme volněji, vytvoříme např. postavu z dřevité vaty. Chtěli bychom také poděkovat pracovním Environmentálního centra Lüftnerka, které vyrábějí s dětmi hračky z papírových kartonů.

Čas neúprosně letí a kolem půl třetí odpoledne šimpanzí rodinka opět netrpělivě vyhlíží známou tvář, již má spojenou s miskou plnou ovoce a pet lahvi s oblíbeným nápojem. Toto krmení je doprovázeno hlasitým hrdelem zdravením, poskakováním z jedné nohy na druhou, přátelským zakousnutím se do ruky, nohy či hlavy druhého zvířete. Ovoce většinou preferují všichni stejně; nejdříve si vychutnají banán, následně hroznové víno. Dalšími na řadě jsou jablko, hruška, granátové jablčko, bluma a třikrát do týdne kousek melounu. A jelikož je ovoce rovněž velice lákavé – i ono se konzumuje rychle a ostražitě, aby se předešlo nepřijemnému loudění ostatními. Krmená dávka vždy respektuje přirozené potřeby šimpanzů. To znamená, že v létě, kdy se pasou na trávě a mají k dispozici dostatečné množství listů, její složení a velikost se upravuje.

Odpoledne začínáme šimpanzům připravovat jejich ubikaci. Rozmístíme zde dřevitou vatu, která jim slouží ke stavbě hnízda, v němž tráví celou noc. Tato činnost jim zabere několik minut až půl hodiny. Vřele doporučuji zastavit se někdy pozdě odpoledne u šimpanzí expoziční ubikace a pozorovat Baska, jak svou postel začíná budovat s neuvěřitel-

ným klidem, který ho však po několika minutách opouští. Nervózní až zoufalý přesouvá jedno dřevité vlákno k druhému. Ve chvíli, kdy už to vypadá, že je hnízdo postavené, tak ho rozhází a jde jinam. Nejdokonalejší postel si vytváří Zizwa. Přesně ví, co chce a rozhodně nehodlá spát na tvrdém. A protože enrichment používáme nejen venku, ale i v ubikaci, nastrkáme lidoopům ovoce do tzv. krmných beden plných menších a větších otvorů.

Den uzavírá večere. Luštěniny, kukuřice, brambory, kroupy s medem, kuřecí rizoto, jáhly či vločky s tvarohem jim opět dáváme jednotlivě. Se západem slunce se tlupa pomalu ale jistě připravuje ke spánku a u ubikaci nastává hrobové ticho.

Připravou krmení nebo uklídem naše práce nekončí. Ošetřovatel v zoo obstarává veškerou péči zahrnující celkové blaho jeho svěřenců: Od udržování optimální teploty v ubikacích po veterinární péči, která je u divokých a zvláště u nebezpečných zvířat velmi náročná. A to nejen pro ošetřovatele, ale i nemocného jedince. Mnoho zvířat je nekontaktních. To znamená, že se k němu nedá jen tak přistoupit do ubikace a ošetřit ho jako domácího mazlíčka. A takovým nekontaktním zvířetem je rovněž šimpanz. Velkou roli u něj hraje včasná diagnostika zdravotního stavu, protože čím dříve je nemocný, tím náročnější je s ním manipulace. K odhalení problémů slouží právě zmiňované krmení z ruky. Zdravé zvíře přiběhne během několika vteřin, oslabené sice přijde, ale již na první pohled je zřejmé, že není v pořádku. A nemocné, to už vůbec nechodí.

Šimpanzi jsou celkem zdravá zvířata. Nejčastěji se u nich projevuje nachlazení; to je jim zvýšen přísun vitamínu C, popřípadě podány tlumící sirupy. V horším případě jim naordinuje zvěrolékař antibiotika; ta jim ale příliš nechutnají. A v této chvíli začíná náš nelehký úkol:

Dostat hořké tablety do těla nemocného zvířete. Léky jim vkládáme do kuličky z rozdrčených piškotů s medem anebo do marmelády. Bohužel občas nastane situace, kdy léky podávané perorálně nezaberou a musí se přistoupit k veterinárnímu ošetření. První a zásadní věc je zvíře oddělit od skupiny. To je vzhledem k vyspělému sociálnímu provázání složité a dost problematické. Separování jedince může trvat několik minut, v horším případě i několik hodin. Po úspěšném oddělení je povolán veterinář s foukačkou a nar-kotizační látkou. Při celé akci je tým ošetřovatelů a veterinářů zcela sehraný. Po aplikaci narkotik je šimpanz ponechán v klidu do doby než usne. Jakmile bezvládně leží, je nutná ještě kontrola, zda opravdu spí, či to jen předstírá. A protože je tento úkon velmi nebezpečný, plní ho ten nejsilnější a nejrychlejší – také veterinář. Celý tým čeká na jeho jasné a zřetelné vyjádření: Spí. Poté zvíře zabezpečí, zkontroluje jeho funkci životních orgánů, zváží a ošetření může začít. Celá akce je ukončena probuzením maroda, který je následně vpuštěn ke své skupině, kde ještě odpočívá.

Foto Kateřina Misíková, Jaroslav Vogeltanz

Do Kanady na sever, do České Kanady na jih

Typická krajina České Kanady.

V úvodní části našeho putování na počest 100. výročí založení Československa po exoticky pojmenovaných místech naší vlasti jsme navštívili Českou Sibiř. Své pojmenování získala po víceméně náhodném výroku spisovatele a politika Jana Herbeny. To název Česká Kanada, po níž vás provedeme tentokrát, je od počátku propagační, dnes by se řeklo marketingový. Vymyslel ho ve druhé polovině 20. let minulého století pro krajinu v okolí Jindřichova Hradce zdejší rodák a patriot, pražský novinář, propagátor aktivního života v přírodě Jaroslav Arnošt Trpák.

Díky spolupráci místních politiků, podnikatelů v cestovním ruchu i různých turistických nadšenců se pojem Česká Kanada ve třicátých letech mezi rekreanty a turisty rychle vžil. K propagaci regionu byl používán ještě bezprostředně po válce.

Přírodní park stejnojmenného názvu vyhlášený v roce 2004 kopíruje původní Trpákovu Českou Kanadu – někdy až velice široce pojaté území – jen v malém rozsahu. Do svých hranic včlenil to nejzajímavější, co přírodní krásy severoamerické Kanady tato krajina na pomezí Čech a Moravy v určitém smyslu dodnes připomíná. Turisty oblíbenou a stále vyhledávanější destinaci tak vymezují Nová Bystřice, Slavonice a Kunžak.

Krajina rybníků, žulových balvanů, lesů a pastvin

Mírně zvlněnou krajinu České Kanady charakterizují tři fenomény: Početné, ale spíše menší rybníky připomínající kanadská jezera. A v poslední době

přibývají další. Dále jsou to rozlehlé, převážně smrkové, lesy s častými žulovými balvany a kamenitými ostrůvky. Ty se objevují i na četných pastvinách, v okolí rybníků i přímo v nich. Typické jsou i keře jalovců obecných – dřeviny, která se stává u nás stále vzácnější. Největší jejich porosty se nacházejí v pastvinách západně od Valtínova na silnici z Kunžaku do Dačic, na Hadím vrchu u Návar poblíž Starého Města pod Landštejnem a u Kunžaku. Poněvadž lokality nejsou nijak označené, návštěvníkovi zůstávají prakticky skryté.

Na převážně chudých pastvinách se pase téměř výhradně skot. Na dvou místech ale vytvářejí pocit severoamerické krajiny stáda bizonů. Ve Veclově si je lze prohlédnout ze silnice z Návar do Starého Města pod Landštejnem, v Rožnově v centrální části parku jsou turistickou atrakcí. V sezóně se pastviny promění v safari a mezi pasoucími zvířaty projíždí s turisty za patřičnou taxu traktor s výhledovým vlekem.

Přírodní park má také jednu zeměpisnou zajímavost: V osadě Terezín, jejíž okolí je považováno místními za srdce České Kanady, je rozvodí mezi Baltským a Černým mořem. Ze západní půlky střechy jedné ze zdejších chalup stéká voda do Hamerského potoka, který náleží k povodí Vltavy, a z druhé do Moravské Dyje, jedné ze zdrojnic Dyje – přítoku Dunaje.

Příjemný pocit dotvářejí rázovité vesničky

Na některé z rybníků navazují vlhké louky a rašeliniště. Nejceněnější z nich jsou vyhlášeny jako maloplošná chráněná území. Například přírodní památka Rašeliniště u Suchdola nedaleko Kunžaku je z botanického hlediska nejzachovalejší rašelinná lokalita v jihočeské části Českomoravské vrchoviny. Především se zde ale vyskytuje několik

Pokračování na straně 18.

Bizoni v Rožnově.

Samorosty ve Slavonicích.

*Správce lesoparku a rozhledny U Jakuba
Tomáš Pecha u nejznámějšího
kamene České Kanady.*

druhů reliktních mechů – jako je např. štírovec dutolistý a bažiník kostrbatý. Kdysi rostly na našem území hojně; jak se ale studené klima postupně oteplovalo, přestěhovaly se do severských tunder. Běžný návštěvník zřejmě více než objevování vzácných rostlin v místech, do kterých sotva vstoupí, si nabere do bot, ocení rázovitou a malebnou „kanadskou“ vesničku Suchdol. Zajímavostí je několik „chladniček“ na návsi vybudovaných v mezi při pramíncích chladivé vody.

Ukáže se i orel mořský

Národní přírodní památku Kaproun tvoří nevelký rybník, v němž rozkvétá leknín bělostný. Cenná je ale zejména navazující rašelinná loučka, jež je jednou z posledních českých lokalit kriticky ohrožené orchideje prstnatce Traunsteinerova.

Největší chráněné území o rozloze 384 ha obepíná dva rybníky při západní hranici přírodního parku – Kacležský a Kravý (název získal podle zbarvení hlinitého dna). Prvně jmenovaný je se svými 297 ha největším rybníkem České Kanady a současně jedním z nejvýchodnější a nejvýše položených jihočeských rybníků. Za devět metrů vysokou hrází, z níž je na něj nejkrásnější výhled, je shromážděno kolem 4,3 kubíků vody. V národní přírodní památce se vyskytuje vydra, orel mořský, jeřáb popelavý. Jde o významný hnízdní biotop, shromaždiště a tahovou zastávku vodního ptactva. V poměrně širokém pobřežním pásmu (litorálu) jsou četní obojživelníci. Zajímavá je také přítomnost vodního plže kružníka severního.

Samorosty z filmů

Pro cestu z Nové Bystřice na hrad Landštejn a dále do městské památkové rezervace Slavonice se vyplatí vybrat si sice delší a méně pohodlnou, o to zajímavější cestu hlubokými smrkovými lesy při hranici s Rakouskem. Projížděné vesničky se stále ještě probouzejí z takřka čtyřicetiletého spánku vynuceného zakázaným pohraničním pásmem. Je to procitání dlouhé, téměř třicetileté! Ze zapadlých osad se stávají znovu ostrůvky obydlení a života, převážně s citem pro krajinu. Lidé se učí žít a žít turistickým ruchem. Jiné možnosti prakticky nemají. Průmysl (pro přírodu naštěstí) chybí, značná část zemědělské půdy má rakouské hospodáře. Stačí se na chvíli zastavit u hraničního přechodu u Nové Bystřice. Osobních aut projede jen několik, ale traktory pendlují z jedné strany na druhou stále. Všechny mají rakouské poznávací značky. Z mateřské země vozí všelicos – včetně hnojne.

Slavonice určitě stojí za návštěvu a prohlídku. Ovšem uprostřed turistické sezóny. Jinak jsou stále ospalým provinčním městem, kdy ani na náměstí není příliš živo. To velkou sbírku samorostů v bývalé hájence kousek za městem si lze prohlédnout v kterýkoliv roční čas. Návštěvník je vítán, i když majitel domu a vášnivý sběratel Karel Tůma není právě doma. Převážně venkovní výstavu buduje přes 40 let a je to na ní znát: Ke shlédnutí nabízí více než 600 exponátů! Je natolik unikátní a atraktivní, že se stala kulísou i v několika českých filmech, např. ve snímku Cesta z města.

Na objevení Cimrmana jako botanika se teprve čeká

Technickým fenoménem České Kanady je úzkorozchodná železniční trať z roku 1897. Klikatí se v její západní a střední části mezi Novou Bystřicí a Jindřichovými Hradcem. Dnes je technickou památkou. Zvláště táhne-li vagonky parní lokomotiva, je velkou turistickou atrakcí. Zapsala se i do našich dějin, i když ne zrovna příznivou epizodou. V místě dnešní zastávky Kaproun, uprostřed hlubokých lesů, byl v noci z 28. na 29. 6. roku 1900 vyloučen z vlaku, poněvadž cestoval bez platné jízdenky, český velikan Mistr Jára Cimrman. Určitě nechtěl být černým pasažérem, pouze z roztržitosti, jak to u géníů bývá, si ji opomenul koupit. Dnes je to téměř poutní místo. Jeho součástí je kamenná mohyla a ohniště. Kamenů rok od roku přibývá, jak je návštěvníci přivážejí z různých koutů země. Vedle mohyly je otisk mistrových zad, na druhé straně úzkokolejky pak Cimrmanův smrk.

Z osady Kaproun vede k zastávce nedlouhá turistická stezka. Nejprve prochází humny se zachovalým vesnickým sadem, rybníčkem a úzkými poličky, potom se vnoří přímo do ukázkové krajiny České Kanady s pastvinami se shluky stromů a balvanů i hlubokým lesem. Na jednom z mokřadů roste zvláštní blatouch s květy orseje. Zřejmě další poddruh této jarní rostliny. Až bude botaniky popsán, rozhodně by měl nést jméno Jára Cimrmana. Jistě byl při své všestrannosti též velkým botanikem. Že se nenašlo prozatím žádné jeho přírodovědné dílo, je dáno určitě jen zaměřením badatelů jeho životem.

Patřival mezi čtyři nejvýznamnější viklany u nás

Nejatraktivnější a nejznámější skalní útvary České Kanady se nacházejí v okolí Kunžaku, známého rekreačního rybníka Zvůle a směrem na jihovýchod u Stálkova. Ty demonstrují zvětřování a postupné rozpadání dvojslídě žuly tzv. landštejnského typu. Místa se vyvinuly též tzv. skalní mísy, jež měří i přes metr v průměru. Lidé se o nich dříve domnívali, že v dávných dobách sloužily rituálním účelům. Samozřejmě, jsou přírodními výtvy. Vznikly – ostatně jako všechny zdejší bizarní balvany a skaliska – nerovnoměrnou erozní činností, především srážkové vody.

Do počátku minulého století měla Česká Kanada i vlastní viklan – jeden ze čtyř nejvýznamnějších u nás. Všechny dostupné údaje uvádějí, že třicetiletý kolos rozhýbaly děti na školním výletě nato, že ho definitivně vychýlily z přirozeného těžiště a navždy tak uvedly do strnulé polohy. Pouze jeden zdroj přičítá zmrtnění viklanu majiteli okolních luk. Vadilo mu, že po nich šlapou zástupy turistů. Ke kameni se dá dojet ze Suchdola po modré turistické stezce, ale pozor na odbočení, tabulka je schována v lese. Kdo odbočí mine, dostane se asi po dalším kilometru do „skutečného kanadského“ lesa, kde mezi borovicemi a smrky září bílé břízy.

Moderní turistické srdce České Kanady

Řáblovu prdel (promiňte, ale je to oficiální název), považovanou za nejznámější a nejcharakterističtější skalní útvar přírodního parku Česká Kanada, určitě neminete. Je totiž součástí rozlehlého lesoparku pod rozhlednou U Jakuba nad Valtínovem. Toto moderní turistické srdce České Kanady vytvořili manželé Plucarovi z Valtínova. Letos oslavuje pět let existence. „Investoři chtěli vybudovat něco víc, než jen rozhlednu,“ vysvětluje správce areálu Tomáš Pecha. A je přesvědčen, že se jim to podařilo: „Své tu najdou rodiny s dětmi i tradičněji založení turisté a obdivovatelé zdejší přírody. Kdo si chce užít moderní turistické atrakce, zůstane u rozhledny. Ale i zde jsme se snažili o maximální sepectí s přírodou a okolním prostředím. Ostatním slouží procházkové trasy a naučné stezky k jednotlivým zajímavým balvanům, k nové kaskádě pěti rybníků nebo k ukázkové přírodní rašelinné loučce s naším Štrpským plesem. Dokonalý informační systém je samozřejmostí. Na naučných tabulích se lidé dozví maximum o okolním lese, houbách, o přírodě vůbec, o České Kanadě. Přitom si mohou vylézt na myslivecký posed nebo si zkusit nějakou interaktivní hru. Pro rodiny s dětmi je zde zábava a poučení na celý den. Osmdesát procent terénu je přístupno pro cyklisty a kočárky,“ uzavírá informace Tomáš Pecha.

Asi má pravdu, že právě takový styl je současným turistům nejbližší. Na nejvyšší vrchol České Kanady – Vysoký kámen (738 m n. m.) u Kunžaku, kde není nic víc než zděný trigonometrický pilíř, vede jen vyšlapaná cesta v borůvce.

Text a foto František Hlyeš

Tečky v mořích

V dnešním soutěžním putování po Zeměkouli se zastavíme na mořských ostrovech. Odborníci je dělí do dvou skupin: A první – zahrnující kontinentální ostrovy – ještě do dvou podskupin: Do první z nich patří ty, jež byly kdysi spojeny zemí s nejbližším kontinentem. Jejich představitelem je např. Velká Británie. Druhou podskupinu představují ty, které se od kontinentu oddělily a vzdálily se od něho. Takovým ostrovem je i známý Madagaskar. Naopak oceánské ostrovy jsou výsledkem vulkanické činnosti. Většinou jsou mnohem mladší než ty kontinentální a obvykle se nacházejí ve vzdálených mořských oblastech. Žijí na nich jedinečné druhy rostlin a živočichů. Jejich reprezentantem jsou např. Galapágy a Havajské ostrovy v Tichém oceánu.

Ale dost už teorie, pojďme soutěžit. Velký počet odpovědí na otázky z minulého čísla – a vesměs správných – ukazuje, že vás soutěž baví!

- 1 Ostrov Madagaskar proslavil stejnojmenný film. Co však o něm víte? Byl natočen v roce 2005. Je počítačově animovaný. Jeho děj začíná v zoo a na nádraží v New Yorku. Na tento kultovní snímek navazují další dva filmy: Madagaskar 2 – Útěk do Afriky (2008) a Madagaskar 3 (2012). Souhlasíte s touto charakteristikou? ANO/ NE?
- 2 Středomořské ostrovy jsou botanickou a zoologickou pokladnicí. Mnohé z nich jsou výlučným domovem pro řadu druhů rostlin a živočichů. Dokázali byste seřadit největší ostrovy ve Středomořském moři – Korsika, Kréta, Kypr, Sardinie, Sicílie – dle velikosti?
- 3 Největší žijící ještěr světa varan komodský má druhové jméno podle ostrova, na němž se vyskytuje. Kde byste tento ostrov hledali?
- 4 Který z ostrovů má v plzeňské zoologické a botanické zahradě vlastní pavilon?
- 5 Je pravda, že kokosový ořech, aniž by ztratil klíčivost, může putovat moři na velké vzdálenosti? ANO/NE

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu, (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň a těšte se na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci ze 4. čísla časopisu IRIS, ročník 2017 – pro velký počet správných odpovědí bylo vylosováno pět jmen: Tereza Bláhová, Tlučná; Jiří Lavička, Heřmanova Huť; Anna Andrllová, Plzeň; Jiří Hudec, Kašperské Hory; Dana Böhmová, Plzeň.

Správné odpovědi na soutěžní otázky:

1/ Jeden litr mořské vody obsahuje 35 g soli; 2/ Slané vody pokrývají 70 proc. zemského povrchu. 3/ Bajkal a Balaton jsou sladkovodní jezera. 4/ Dvě třetiny soli se získává z podzemních ložisek. 5/ Slanomilná vegetace se vyskytuje v západních Čechách v NPR Soos u Františkových Lázní.

Všem výhercům blahopřejeme!

Jak získat časopis IRIS

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 80 Kč. Částku lze uhradit poštovní poukázkou, kde nezapomeňte uvést účel platby – PŘEDPLATNÉ IRIS, nebo bankovním převodem. Číslo účtu: 282 564 313/0300 – VS 200 303. V tomto případě je třeba sdělit jméno a adresu objednavatele. Na poštovní poukázce musí být vždy uvedena adresa: ZOO a BZ Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.

Časopis lze získat též v jeho distribučních místech:

V Plzni na adrese vydavatele, v Akva tera na Palackého tř. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, na Krajském úřadu Plzeňského kraje, v Národním institutu pro další vzdělávání v Čermákově ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4. V Karlových Varech na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním institutu pro další vzdělávání v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli.

V Chebu v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat i ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji.

Do základních a mateřských škol v Plzeňském a Karlovarském kraji je IRIS distribuován převážně prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.

LVÍ TRUMF

Při svém druhém porodu brzy ráno 12. května překvapila lvice Tamika ne jedním, ale třemi mláďaty. Trojlístek malých lvů berberských tvoří jedna samička a dva samečkové. „Na rozdíl od svého prvního potomka a historicky vůbec prvního lvičete daného poddruhu narozeného v plzeňské zoo nyní je všechno v pořádku. Samice je vzornou matkou a má dostatek mléka pro všechny tři lvičata. Neopakuje se tedy situace s prvorozenou Amírou, kterou jsme museli přikrmovat,“ informuje kurátorka šelem Ing. Lenka Václavová.

Samice s lvičaty jsou nyní v porodním boxu a přilehlé části ubikace v pavilonu Tajemný svět africké noci. Ten je proto pro veřejnost uzavřený. O pohled na lvy berberské však návštěvníci nepřijdou. Osmiletý samec Mates, jeho druhá družka Neyla a její půlroční sameček Baqir jsou ke spatření na ostrově proti hlavní pokladně.

Veřejnost Zoologická a botanická zahrada města Plzně informovala o této radostné události prostřednictvím médií 23. května. (rd)

Foto Lenka Václavová

ZOOTRHY PLZEŇ SE NOVĚ KONAJÍ
v kinosále SOU elektrotechnického ve Skvrňanech – Vejprnická 56
v termínech 9. 6., 21. 7., 8. 9., 6. 10., 3. 11., 8. 12.
Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv,
chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod.
Cena stolu 100 Kč. Rezervace: 777 578 676.

Návštěvnícký servis

**ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA
MĚSTA PLZNĚ**

Otevřeno denně duben – říjen: 8 – 19 hod. (pokladny do 18 hod.)

Vstupné: dospělí 150 Kč, zlevněné 110 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 490 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma.

listopad – březen od 9 do 17 hod.

Vstupné: dospělí 100 Kč, zlevněné 70 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 310 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma.

Parkoviště 50 Kč. Společné vstupné ZOO a BZ + DinoPark:
dospělí 240 Kč, zvyhodněné 170 Kč, rodinné 770 Kč.

Pernamentky ZOO a BZ – rodinná (dva dospělí, dvě děti 1 500 Kč).

V pondělí seniori v ZOO a BZ 30% sleva!

Psi do ZOO a BZ přístup nemají!

AKVA TERA Palackého tř. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 40 Kč, zlevněné 20 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

**Pro opakované návštěvy ZOO a BZ
i AKVA TERA využijte výhodných permanentek!**

Zoologická a botanická zahrada města Plzně

Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň

tel.: 378 038 325

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Aktuální kulturní akce také na: www.iris-zooplzen.cz

facebook: Zoo Plzeň, Sdružení Iris

KOLOBĚHsport

www.kolobezky-plzen.cz

Skvrňanská 54, Plzeň

prodej koloběžek

půjčovna

e-shop

servis

Koloběžka?

Prostě ji zkus!

AUTOCENTRUM TA

Jediný autorizovaný prodej a servis v Plzni
specializující se exklusivně na vozy ŠKODA

JEDEME V TOM SPOLU

AUTOCENTRUM TA a.s.
Plzeň, Tylova 70, www.autocentrumta.cz

VYCHUTNEJ SI DOKONALOST

MAGNUM